

– Valget endrer ingenting

Opptrapping! Mer til basis!
Politikerne lover, men sektoren frykter
flere løftebrudd.

Side 12-19

Venstre prioriterer **kunnskap først**

For Norge er det viktigst å satse på høyere utdanning, forskning og nyskaping. Å bygge kunnskapssamfunnet er en av Venstres hovedsaker i kommende stortingsperiode, og en styrket satsing på høyere utdanning, forskning og nyskaping er vår førsteprioritet i budsjettssammenheng. En langsiktig og sterk satsing på disse områdene er nødvendig for å sikre fremtidig verdiskaping, velferd, miljø og et nyskapende næringsliv. **Kunnskap skal aldri være en salderingspost. Det garanterer vi.**

Venstre vil:

- Styrke universiteter, høyskoler og forskningsinstitusjoner gjennom økte basisbevilgninger.
- Utarbeide en forpliktende opptappingsplan og bedre rekrutteringsstrategi for vitenskapelige stillinger.
- Øke den norske forskningsinnsatsen til 3 prosent av BNP innen 2013, hvorav minst 1 prosent fra offentlige kilder.
- Øke Fondet for forskning og nyskaping til 150 mrd. i 2010.
- Øke bevilgningene til vitenskapelig utstyr og til vedlikehold av institusjonenes bygningsmasse.
- Innføre en KapitalFUNN-ordning («Business Angels»).
- Gjennføre støtte til ulønnet forskningsinnsats i SkatteFUNN.
- Øke samtlige beløpsgrenser og timegrenser i SkatteFUNN-ordningen.
- Opprette et eget halvstatlig investeringsselskap *Klimatek* for investering i og utvikling av klimateknologi.
- Dele opp Innovasjon Norge for å sikre knoppskyting og utvikling av nye bærekraftige bedrifter i hele landet, uansett postadresse.

Velkommen til Forskningsrådets festaften i Oslo Konserthus

14 oktober 2009

Program og påmelding på
www.forskningsradet.no

eller til
velkommen@forskningsradet.no

12: Tror ikke på ny politikk

Vil et regjeringsskifte føre til store endringer i forskningspolitikken? Ja, mener politikerne, men ekspertene tror ikke på dem.

22: Samtalen

De to nyvalgte universitetsrektorene ved UiB og UiO er enige om en ting: De vil gjenopplive kongstanken om bedre arbeidsfordeling mellom universitetene.

30: Nordmenn inntar Berkeley

Hvert år kommer nærmere 200 norske studenter og 30 forskere til University of California for å studere eller gjesteforske. Det kan de takke professor Trond Petersen for.

4: Kritiserer stykkprisfinansiering

Nupi-forsker mener dagens finansieringssystem for forskning i instituttsektoren er overmodent for utskiftning. Kampen om penger rammer forskningen, hevder han.

5: Får ikke kreditering

Forskningsrelatert arbeid i forvaltningen er ikke meritterende. – Urettferdig, mener ansatte hos Riksantikvaren.

6: – Tjente på samhold

Organisasjonene stod samlet bak politiets krav om ny arbeidstidsavtale. Neste gang er det andre som står først i køen, mener lønnsekspert i Fafo.

7: Uklar status for HiMolde

Høgskolen i Molde akkrediteres som vitenskapelig høgskole. Men det er likevel uklart om høgskolen godkjennes av departementet.

8: Ny lønnsstrategi

Holdes lønnsnivået nede av de mange midlertidige stillingene? Det er ett av spørsmålene som diskuteres når Forskerforbundet utformer ny lønnspolitisk strategi.

9: Fullt medhold i retten

En midlertidig tilsatt lektor ved Høgskolen i Nesna mente hun hadde krav på fast stilling, og gikk til sak mot staten. Nå har retten gitt lektoren medhold på alle punkt.

FASTE SIDER

- 26: Feltrapport
- 29: Historiske bilder
- 35: Leder
- 36: Kronikk
- 38: Bøker
- 40: Debatt
- 41: Gjesteskrubenten
- 45: Informasjon fra Forskerforbundet

Forskerforum

Nr. 7/2009 – 41. årgang

Fagblad om forskning og høyere utdanning. Forskerforum blir redigert etter redaktørplakaten og er medlem i Fagpressen.

UTGIVER: Forskerforbundet, Postboks 1025 Sentrum, 0104 Oslo, Telefon: 21 02 34 00/Telefaks: 21 02 34 01

ANSVARLIG REDAKTØR: KJETIL A. BROTTVEIT, kjetil.brottveit@forskerforum.no

REDAKSJONSSEKRETÆR: ELIN H. REKDAL, elin.rekdal@forskerforum.no

JOURNALIST: JOHANNE LANDSVERK, johanne.landsverk@forskerforum.no

KONTAKT REDAKSJONEN: redaksjonen@forskerforum.no

REDAKSJONSRÅD: Martin Eide, professor UiB, Helge Salvesen, bibliotekdirektør UiT, Reidun Høydal, Møreforsking/Høgskolen i Volda

ANNONSER: Arne Aardalsbakke, Telefon: 64 87 67 90, Telefaks: 64 87 67 91, E-post: annonser@forskerforum.no

For fortløpende oppdatering: www.forskerforum.no

Design: Concorde Design. Forsideillustrasjon: Kari Strai/Patron. Trykk: Øyvind Glomvik AS

ISSN 0800-1715. Opplag: 18 000

– Feilslått markedstilpasning

Norge utgjør et ytterpunkt for stykkprisfinansiering av forskning, og staten bruker anbud mye hyppigere enn EØS-regelverket krever.

– Dagens system for finansiering av forskning i instituttsektoren er overmodent for utskifting, hevder seniorforsker Jens Chr. Andvig ved Nupi, Norsk utenrikspolitisk institutt. Gjennom flere artikler presenterer han en sammenhengende kritikk av norsk forskningsfinansiering. Blant de viktigste ankepunktene er kortsiktig prosjektfinansiering, politiske motebølger, lav basisandel i instituttsektoren, samt markedsorganisering med anbud og konkurranser om forskningsprosjekter.

– Selv om prosjektfinansiering har blitt en styringsmote i alle land, er myndighetene ikke helt klar over at Norge har blitt et ytterpunkt, sier Andvig til Forskerforum. Instituttsektoren har en så lav andel basisbevilgning at det fører til kamp om kortsiktige oppdrag fra departementene. Det rammer både langsiktig forskning og forskernes arbeidsvilkår og velferd, ifølge Andvig.

– Som forsker er du nødt til å lage deg et nettverk inn mot markedene. Det betyr at du ikke kan være et kritisk korrektiv til de byråkratiske organisasjonene, sier Andvig. Han viser til offentlighetsprinsippet, som er innbakt i standardkontraktene for forskning.

– Det virker som om enkelte departementer ikke er villig til å akseptere dette fullt ut, sier han.

Forrykket balanse

Mens forskere tidligere kunne anvende mye av arbeidstiden til å initiere egne prosjekter, gjelder i dag kravet om inntjening. En gjennomsnittlig instituttforsker trenger om lag en million kroner i ekstern støtte hvert år for å finansiere egen lønn og felleskostnader hos arbeidsgiveren. Andvig viser til reduksjon av andelen basisfinansiering som viktigste årsak.

– På 1990-tallet kom det et forskningspolitisk signal om at det foregikk for mye anvendt samfunnsforskning på separate institutter i Norge i forhold til andre OECD-land. Dette fikk institutter med over gjennomsnittet basisandel til å ekspandere, da det var en tryggere måte å redusere brøken for statlig finansiering på enn ved bare å skjære ned, hevder Andvig. Et av resultatene er færre forskerinitierte prosjekter.

– Det betyr ikke at en god del av den anvendte forskningen ikke bør initieres av politiske myndigheter, men det bør være en balanse. Denne balansen har etter mitt skjønn blitt forrykket, sier Andvig. Han viser til at mange instituttforskere må bruke basisandelen av finansieringen – grunnforskningstid – til å skrive søknader

FOTO: HÅKON OMBUDSTVEDT

Nupi-forsker Jens Chr. Andvig mener byråkatiets styring av norsk forskning utgjør en enorm tidssløsing for forskningssystemet.

eller annen form for markedsføring. Samtidig må instituttene bruke basisandelen til lønn til forskerne når de ikke har prosjekter, begge deler i strid med regelverket.

– En utbredt krysssubsidiering mellom prosjektene må gjennomføres for å sy sammen finansieringen. Enten det føres times-, ukes- eller månedslister for prosjektene, blir de oftest fiktive, sier Andvig.

Ingen utredning

Nifu Step forsker på innovasjon, forskning og utdanning, og har ikke fått midler til en grunnleggende studie av instituttsektoren på flere år.

– Dagens system fungerer suboptimalt, og det er et presserende behov for å utrede forholdet mellom instituttsektoren og universitets- og høyskolesektoren, samt å utrede hvordan oppdragsmarkedet fungerer, sier Nifu Step-direktør Per Hetland. Han er spesielt bekymret for de store transaksjonskostnadene rundt akquisisjon av oppdrag. Departementene, som distribuerer forskningsmidlene på egen hånd og gjennom Forskningsrådet, praktiserer anbudskonkurranser for offentlige innkjøp over 100 000 kroner. Dermed må instituttsektorens ansatte ta fra andre viktige oppgaver for å dekke søknadsskriving til småoppdrag.

– Departementene i fellesskap bør gå gjennom hvordan de organiserer innkjøp av forskning, sier Hetland.

Holdningssak – ikke lovsak

I tillegg til å demotivere og slite ut forskerne med søknadsskriving for småbeløp, gjør anbud at mange ikke tør å spille gode ideer inn i debatten, av frykt for at det er konkurrentene som får oppdraget. Det hevder assisterende instituttssjef Sønneve Ølnes ved TØI, Transportøkonomisk institutt. Hun mener anbud om småprosjekter til 100 000–200 000 kroner heller ikke er samfunnsøkonomisk.

– Dersom fem miljøer skal svare på et anbud på 100 000 kroner, går det fort med dobbelt så mye samlet i søknadsfasen. Hvis det i tillegg går med 100 000 kroner hos oppdragsgiver, blir det brukt 300 000 kroner før prosjektet til en verdi av 100 000 kroner starter, påpeker Ølnes.

Advokat Mette Møller er spesialist på anbudsreglene. Hun mener det offentlige har rom for å gjøre nye valg i sine innkjøpsrutiner.

– Ofte er det bare ett institutt eller forskningsmiljø som sitter på kompetansen til et prosjekt, og allikevel velger man å kjøre tunge anbudsprosesser. Dette er en holdningssak, ikke en lovsak, sier Møller. Hun viser til at terskelverdien for anbud som Norge forplikter seg til gjennom EØS-avtalen, er 1,7 millioner kroner ved engangskjøp. I tillegg gjør forskrift om offentlige anskaffelser unntak for forsknings- og utviklingstjenester «når oppdragsgiver ikke fullt ut betaler for tjenesten eller den ikke fullt ut tilfaller oppdragsgiver til bruk i hans virksomhet».

Departementet ønsker åpenhet
Politisk rådgiver Kyrre Lekve i Kunnskapsdepartementet sier til Forskerforum at anbudspraksisen overfor FoU-sektoren bygger på behovet for åpne prosesser hvor alle får like sjanser. For øvrig er det ikke behov for en videre utredning av finansieringssystemet for instituttsektoren, ifølge Lekve.

– Vi ser at instituttsektoren ikke bør bruke uforholdsmessig store tidsressurser på søknadsskriving, sier Lekve.

– Hvorfor anvender dere da lavere terskelverdier for anbud enn det loven krever?

– Dersom det deles ut oppdrag uten åpenhet, får vi også kritikk, selv om oppdragene isolert sett er små, sier Lekve. Han viser til at Lov om offentlige anskaffelser stiller et generelt krav om at offentlige innkjøp skal være underlagt åpenhet for konkurranse. Han hevder videre at departementet er interessert i at mest mulig av midlene til forskningsoppdrag skal brukes til forskning.

– Kanskje vi bør vurdere hvordan forskningsprosjektene innrettes og hvordan man deler mellom FoU og konsulentoppdrag, sier Lekve.

Politisk gunst

Jens Chr. Andvig hevder at anbudskonkurransene til syvende og sist handler om politisk gunst.

– Det er naturlig at politisk gunst bestemmer betalingsviljen i markeder som er politisk styrt uten klart definerte rammer, sier Andvig. Han mener kortsiktighet ikke er til å unngå fordi de politiske vindene stadig snur. Det rammer langsiktig forskning i form av mislykkede investeringer.

– Unødig søknadsskriving er mer som lommetyveri i forhold til dette store tidsranet, sier Andvig. Han påviser i sine artikler at det norske systemet for forskningsfinansiering utvikler en form for klientilisme, der institutter og enkeltforskere må ta kostbare forholdsregler for å motvirke tap av politisk gunst. Andvig viser til at Forskningsrådets programstyrer, som fordele store prosjektmidler, nødvendigvis blir utsatt for lobbyvirksomhet, i likhet med ansatte i departementene.

– Skillet mellom økonomisk og politisk makt, mellom offentlige apparater og politiske prosesser brytes ned, hevder Andvig. Han foreslår imidlertid en enkel løsning på problemet; minimum 50 prosent grunnbevilgningsandel ved forskningsinstituttene. Et annet forslag er såkalt «forskerhode-bevilgning,» hvor akkreditererte forskere får en sentral gasje for å kunne arbeide med det de er utdannet innenfor.

AV ANDREAS HØY KNUDSEN

I juni mottok Andvig Universitetsforlagets pris for årets beste tidsskriftartikkel for artikkelen «Samfunnsforskning på et pseudomarked», publisert i Nytt Norsk Tidsskrift.

Kritisk til meritteringspraksis:

– Ønskjer kreditering for arbeidet

– Det er urettferdig at forskingsrelatert arbeid i forvaltninga ikkje er meritterande, meiner Ingegerd Holand hjå Riksantikvaren.

For tilsette hjå Riksantikvaren er det ikkje lett å skifte beite. Utan publiserte artiklar er døra til universitetet stengt, og hjå Riksantikvaren blir artikkelskriving som oftast ikkje kreditert.

– Då er det nesten håplaut for alle som jobbar innanfor forvaltninga å få jobb i universitetssektoren, seier Lyder Marstrander, ein av dei tilsette hjå Riksantikvaren.

– For mange år sidan søkte eg stillingar ved universitetet, men eg gav opp, seier Marstrander, som snart går av for aldersgrensa.

Ingegerd Holand, leiar i Forskerforbundet hjå Riksantikvaren, stadfester at det er vanskeleg å få kreditering for artiklar, rapportar og utgreiingsarbeid på ein måte som universitets- og forskingsinstitusjonane vil ta omsyn til ved vurdering av ein jobbsøknad.

– Vi merkar at unge forskarar er redde for å bli her i for mange år. Mange nyutdanna vil heller gå i mellombels jobbar ved universiteta i årevis enn å starte ein karriere innanfor forvaltninga. Dei risikerer å ikkje kunne vende tilbake til universitetsjobb, fordi forvaltningsarbeid ikkje er meritterande, meiner Holand.

– Vi gjer mykje av jobben

Riksantikvaren er eit direktorat under Miljøverndepartementet, og forskingsaktiviteten er det Norsk Institutt for Kulturminneforskning (Niku) som tek seg av.

– Som direktorat skal ikkje tilsette hjå Riksantikvaren drive med rein forskning. Vi bestiller forskningsoppdrag gjennom forskingsinstitutt, som til dømes Niku. Men ofte utarbeider vi problemstillingar og gjer svært mykje forarbeid til slike forskingsprosjekt. I tillegg jobbar vi med søknadsvurdering når Niku eller andre søker Riksantikvaren om økonomisk støtte til forskingsprosjekt. Riksantikvarens tilsette gjer altså mykje av jobben i desse forskningsoppdraga, men det er berre dei tilsette i Niku eller andre forskingsinstitusjonar som blir kreditert for det, seier Holand. Ho fortel også at namnet til forfattaren som oftast ikkje kjem fram ved rapport-skriving, berre namnet på institusjonen.

– Dette kan likevel variere noko. Men som oftast kan ikkje slik skriving brukast meritterande av oss, trass i at ei tilsvarande utgreiing eller rapport som er skriven av til dømes Niku-tilsette, ville framstå som nok ein publasjon frå vedkomande, seier Holand.

FOTO: JOHANNE LANDSVERK

– Alle direktorat burde hatt same retningslinjer for kreditering, seier Ingegerd Holand hjå Riksantikvaren.

– Like strengt for alle?

Problemet med manglande merittering er ikkje spesielt for tilsette hjå Riksantikvaren, men for alle som jobbar i forvaltningsrelaterte stillingar. Holand er likevel ikkje sikker på om alle direktorat og fylkeskommunar har den same strenge praksisen.

– Det finst nok tilsette i til dømes fylkeskommunar som driv med det vi ville kalle forskning. Eg meiner i alle fall at alle direktorat burde vore underlagt dei same krava og retningslinjene, og at desse tok større omsyn til konsekvensane for den einskilde tilsette, uttaler Holand.

– Skal endre rutine

Men avtroppande riksantikvar Nils Marstein meiner Holand sparkar inn opne dører.

– Dette har vore diskutert i styret, og vi har funne ut at vi skal endre rutine når det gjeld kreditering av artiklar, seier Marstein til Forskerforum.

– Holand tvilar likevel på om alle direktorat har like streng praksis som Riksantikvaren på området?

– Alle institusjonar har sin eigen praksis. Men ved Riksantikvaren skal vi ikkje drive forskning. Vi driv med saksbehandling. Difor har vi heller ingen politikk for merittering av vitenskaplege arbeid, seier Marstein.

AV JOHANNE LANDSVERK

– Dilemma for hovedsammenslutningene

Samarbeidet mellom LO, YS, Unio og Akademikerne ga seier for politiets fanesak om arbeidstid. Saken kompliserer framtidige forhandlinger, ifølge forsker.

Spesialist på lønnsforhandlinger og lønssystemer Bård Jordfald i Fafo mener forhandlingene om arbeidstidsbestemmelsene ga politiet svært god uttelling for unntakene fra arbeidsmiljøloven. I disse forhandlingene stilte Unio og de andre hovedsammenslutningene på arbeidstakersiden i staten seg bak kravet fra Politiets Fellesforbund (PF) om en ny arbeidstidsavtale. Resultatet ble en avtale verdt 335 millioner kroner. Det gode resultatet i pensjonsoppgjøret ble også fordelaktig for politiet. Flere kommentatorer mener nå at Forskerforbundet og de andre forbundene i Unio, samt LO Stat og YS Stat har «gule lapper» eller tilgodelapper på hånden i forhold til Politiets Fellesforbund i framtidige felles forhandlinger.

– Hvis Unio var motor på fortsatt ytelsespensjon, og hovedsammenslutningene dro avtalen i havn, så har vel de andre forbundene og hovedsammenslutningene noen gule lapper til gode. Samtidig har hovedsammenslutningene et dilemma når et forbund roper så høyt som de gjør og deretter får gjennomslag, kommenterer Jordfald.

Starter på «scratch»

Leder i LO Stat Morten Øye sier til Forskerforum at lønns- og pensjonsforhandlingene gikk i tur og orden – uten at det ble gjort beregninger av hvilket forbund som kom best ut samlet i resultatet.

FOTO: ARKIV

Lønnsforhandlingsekspert Bård Jordfald i Fafo mener Forskerforbundet har en tilgodelapp i forhold til politiet ved neste lønnsoppgjør.

FOTO: POLITIETS FELLESEFORBUND

Leder i Politiets Fellesforbund Arne Johannessen fikk bruke et samlet press fra Unio og de andre hovedsammenslutningene i staten til å oppnå en ny særavtale om politiets arbeidstid.

– Vi setter oss ikke ned og beregner at denne gangen skal politiet få mer enn de andre, sier Øye, som mener den gode avtalen som politiet fikk, også kommer andre grupper til gode.

– Avtalen sikrer også sivilt ansatte i LO og NTL som trenger vernebestemmelsene, sier Øye. Han understreker at antallet stiger, men at det ikke er høyt – sannsynligvis noen hundre.

– Hva skjer om politiet kommer med et hundre tusen kroners krav om lønn ved juletider?

– Hvis politiet kommer med et stort krav, så får vi bare se om vi skal samarbeide videre, sier Øye. Han understreker at årets oppgjør ikke danner presedens for videre samarbeid mellom organisasjonene, og at man må «starte på scratch» ved neste forhandling.

– Feilkobling

Leder i Unio Anders Folkestad mener det er en feilkobling å ikke skille mellom tariffoppgjøret og pensjonskampen, hvor alle Unio-kreftene gikk sammen – og det at politiet fikk en særavtale.

– Ville politiet ha kommet i mål med en ny avtale på egen hånd?

– Spørsmålet måtte løftes opp til hovedsammenslutningsnivå, og det var et samspill som fikk dette i havn, sier Folkestad. Han understreker at politiavtalen innebærer én time ekstra arbeidstid i uka – en betydelig ulempe.

Leder i Politiets Fellesforbund Arne Johannessen sier til Forskerforum at politiets avtale må skilles fra lønnsoppgjøret. Han innrømmer at drahjelpen fra Unio fikk betydning for å få avtalen i havn.

– Alle har sine særinteresser, og hovedsammenslutningen er en modell for å løse slike ting. Det må ikke blandes med tariffoppgjøret, sier Johannessen. Han mener for øvrig at Unio samlet kom meget godt ut av samarbeidet med de andre hovedsammenslutningene.

– Vi så i sluttfasen av forhandlingene at ikke alle var like jublende glade som Unio over pensjonsavtalen, sier Johannessen. Han mener å kunne se en styrking av kunnskapsgruppene i staten etter oppjøret.

– Sammensetningen av arbeidsstokken viser at staten er en storforbruker av utdanningsgruppene, noe som får betydning for lønns- og arbeidsvilkårene gjennom framtidige forhandlinger, sier Johannessen.

Meget fornøyd

Pensjonsdelen av oppjøret endte som kjent med en avtale som sikrer statsansatte 66 prosent av sluttlønn i pensjon ved 67 år, med 30 års opptjeningstid, samt en AFP-modell som gir to tredjedeler sluttlønn ved 65 år.

– Vi er naturligvis meget fornøyd med resultatet, som kom etter en felles kjempeinnsats fra hovedsammenslutningene, sier Forskerforbundets forhandlingsleder Frank Anthun. Selve lønnsoppgjøret, som var et mellomoppgjør, ga kronetillegg i toppen og bunnen av tabellen, mens midtre sjikt fikk prosenttillegg. Det var fra i fjor avsatt en pott til oppjøret, hvor årslønnsveksten for statsansatte ble på 4,4 prosent i gjennomsnitt. Mye skyldtes overheng.

Forsker tema på vei

Frank Anthun mener Forskerforbundet også har fått ivarettatt særinteresser.

– Ved forrige mellomoppgjør oppnådde Forskerforbundet at førsteamanuensene ble flyttet fra lønsspenn til lønnsramme, og i fjor fikk vi postdoktorer inn i lønnsrammen, noe vi kan være svært fornøyd med, sier Anthun. Han håper det gode resultatet fra årets oppgjør kan sette en standard for framtiden.

– Forskerforbundet kommer til å ta opp alt gratisarbeid i sektoren, det tror jeg kan bli et tema ved framtidige lønnsoppgjør, sier Anthun.

Anders Folkestad mener den kraftige økningen i studentantallet det siste året kan få betydning for framtidige oppgjør for forskerne.

– Vi har fått en studenteksplosjon, skal det forventes ekstra innsats for å dekke undervisning? spør Folkestad. Han viser til at det er godt dokumentert at mye forskning skjer på fritiden.

– Også undervisning risikerer å bli en salderingspost dersom ingenting gjøres, sier Folkestad.

AV ANDREAS HØY KNUDSEN

Les mer om Forskerforbundets lønnsstrategi på side 8.

Lønnsoppgjøret

Det gis kronetillegg til de i toppen og de i bunnen av tabellen, mens det midtre sjiktet får et prosenttillegg. Årslønnsveksten for de ansatte i staten er i gjennomsnitt 4,4 prosent.

Pensjonsoppgjøret

- Folketrygdberegnet AFP-tillegg på 20 400 kroner for årene 62-64, ikke levealderjustert.
- Tjenestepensjonsberegnet AFP på 66 prosent av sluttlønn fra 65 år, ikke levealderjustert.
- Fleksibel alderspensjon i folketrygden før 67 år kan ikke kombineres med AFP, men kan kombineres med arbeidsinntekt uten avkorting.
- Levealderjustert bruttogaranti på 66 prosent av sluttlønn fra 67 år ved 30 års opptjening.
- Kilde: Unio-notat 5/2009

Politiavtalen

- Ny særavtale om politiets arbeidstidsbestemmelser 1.10.2009–31.12.2012
- Opprettholder hviletidsbestemmelsene i arbeidsmiljøloven, men pålegger polititjenestefolk én time ekstraarbeid hver uke.
- Gir 40 000 kroner mer i årslønn for 6000 politifolk, samt 35 000 kroner mer for 600 påtalejurister og 400 andre.
- Pott på 335 millioner kroner.

Akkreditert av Nokut:

Fortsatt uklar status

HiMolde er godkjent som vitenskapelig høyskole. Men det er uklart om høyskolen godkjennes av departementet.

I sommer godkjente Nasjonalt organ for kvalitet i utdanningen (Nokut) søknaden fra Høgskolen i Molde (HiMolde) om akkreditering som vitenskapelig høyskole, innenfor fagområdet logistikk. Men godkjenningen kommer med et forbehold: Den sakkyndige komiteen som har vurdert HiMoldes søknad, mener det er grunn til diskutere fortløpningen av og intensjonen bak betegnelsen «vitenskapelig høyskole». Komiteen anbefaler derfor Kunnskapsdepartementet (KD) å vurdere dette spørsmålet før søknaden fra HiMolde behandles endelig i statsråd.

Frustrert rektor

Rektor ved HiMolde, Solfrid Vatne, er frustrert.

– Dette er et dårlig tegn for oss. Vi vet ikke hva som foregår, og vi vet ikke når denne saken blir ferdig behandlet i KD. Det gjør oss usikre. Jeg synes det er rart at saken har tatt tre år å behandle, og så kommer dette opp først i slutten av prosessen, sier hun til Forskerforum.

– Hvis KD endrer på institusjonskategoriene som en følge av dette, vil vi føle oss lurt. Vi vil da ha brukt masse tid og arbeid til ingen nytte.

Tove Blytt Holmen, avdelingsdirektør i Nokut, sier at oppfordringen til KD om å vurdere betegnelsen «vitenskapelig høyskole» ikke bare handler om HiMolde.

– Det er første gang vi har en sak hvor en slik bred høyskole søker om å bli vitenskapelig høyskole. Det er ikke vi som bestemmer kategoriene, derfor må KD vurdere dette, sier hun.

Åpner for tolkninger

Det var i 2006 at HiMolde søkte om akkreditering som vitenskapelig høyskole, på grunnlag av sitt doktorgradsprogram i logistikk. Søknadsprosessen har tatt tid (se faktaboks). Problemet har vært ulike tolkninger av en av forskriftene for akkreditering. Den sier at institusjonen skal ha stabil forsknings- og utviklingsvirksomhet av høy kvalitet, relatert til sine fagområder. Forskriften åpner for tre forståelser av begrepet vitenskapelig høyskole. Den sakkyndige komiteen valgte til slutt å vurdere HiMolde ut fra en modell hvor vitenskapelig høyskole forstås som en institusjon med flere fagområder, men hvor kravet til stabilitet og kvalitet i FoU-arbeidet ikke er likt for alle områdene. HiMolde oppfyller kravet på ett fagområde, logistikk, og kan dermed akkrediteres som vitenskapelig høyskole. Men da forskriften er åpen for tolkning, ønsker komiteen at KD vurderer saken før endelig godkjenning foreligger.

Departementet avventer

FOTO: HØYSKOLEN I MOLDE

– Hvis KD endrer på institusjonskategoriene som en følge av dette, vil vi føle oss lurt, sier rektor Solfrid Vatne.

På spørsmål fra Forskerforum.no om når HiMolde kan regne med å få vite om de er godkjent av KD, svarer ekspedisjonssjef Toril Johansson slik på e-post:

«Saker om endret institusjonsstatus behandles i statsråd, etter forutgående behandling av søknaden i departementet. Når vi mottar søknaden fra Høgskolen i Molde, må spørsmålet du peker på vurderes. Jeg kan følgelig ikke gi noen nærmere antydning om når saken er ferdigbehandlet.»

Solfrid Vatne opplyser til Forskerforum at HiMolde har sendt søknad til KD om endring av institusjonskategori til vitenskapelig høyskole, og at høyskolen også har bedt om en dialog med departementet.

AV ELIN HAVELIN REKDAL

Usikkert for HiMolde

- HiMolde søkte om akkreditering som vitenskapelig høyskole i 2006.
- Nokuts sakkyndige komité ga avslag.
- HiMolde anket og fikk medhold.
- En ny sakkyndig komité har godkjent søknaden, men ber KD vurdere saken før endelig godkjenning foreligger.

– Sats på kvalitet framfor kvantitet

Lønnen går ikke opp så lenge det står folk i kø for å ta dårlig betalte, midlertidige jobber, mener styremedlem i Forskerforbundet.

– Den store reservearmeen av midlertidige ansatte bidrar til å holde lønnsnivået nede, og lite konkurransedyktige lønns- og arbeidsvilkår gjør det igjen vanskelig å sikre seg den beste arbeidskrafta til sektoren, sier Sigurd Rysstad. Han er førsteamanuensis i økonomi og ressursforvaltning ved Universitetet for miljø- og biovitenskap og medlem i Forskerforbundets hovedstyre.

Utspillet kommer i forbindelse med at forbundet jobber med en ny lønnspolitisk strategi. Økt lønn for medlemmene er målet. Rysstad sitter i utvalget som jobber med strategien.

Onn sirkel

Mange fagområder har problemer med å rekruttere de mest talentfulle kandidatene, påpeker Rysstad. På sikt vil dette bidra til å svekke sektoren. Rekrutteringsproblemet skyldes blant annet at sektoren ikke har et konkurransedyktig lønnsnivå, mener han.

– Hovedproblemet er at vi relativt sett taper terreng både når det gjelder lønns- og arbeidsforhold. Da blir vi lite attraktive for talentfull ungdom. Vi har vært altfor opptatt av sektorens størrelse. Langt viktigere enn antall stillinger er det at vi får lønns- og arbeidsforhold som gjør det lett å rekruttere til sektoren, sier Rysstad.

Ikke i pose og sekk

Arbeidet med en lønnspolitisk strategi for Forskerforbundets medlemmer handler om å satse på flere felt, mener Rysstad.

– Skal vi få gode resultater i lønnsforhandlingene, må vi utvikle en konsistent argumentasjon for våre lønnskrav og drive et bredt påvirkningsarbeid på helårsbasis. Vi må videre sørge for at vi får en konsistent politikk. Forbundet kan ikke både jobbe for å øke lønnsnivået og samtidig jobbe for tiltak som trekker lønna ned, som å få flere rekrutteringsstillinger. Denne sektoren har et altfor stort antall midlertidig ansatte, og det er som regel unødvendig å tilby nye medarbeidere mer enn laveste alternative lønnsplasse-ring, sier han.

Leder i Forskerforbundet, Bjarne Hodne, understreker at forbundet jobber for å komme brukt av midlertidige stillinger til livs.

– En hovedoppgave for forbundet i tiden fremover vil være å få redusert antall midlertidige ansatte vesentlig, ikke minst må vi ha fokus på de ulovlige midlertidige ansettelsesforholdene. Resultatet av dette arbeidet vil utvilsomt ha positive virkninger for sektoren, sier Hodne.

– Med utgangspunkt i gjeldende arbeidsprogram må forbundet arbeide både for en bedret lønnsutvikling for stipendiater og fast ansatte,

FOTO: FORSKERFORBUNDET

– Målet for vår lønnskamp må være videre enn våre medlemmers lønningsposer, mener Sigurd Rysstad i Forskerforbundet.

samtidig som vi bidrar til at det blir en tilstrekkelig rekruttering til vitenskapelige stillinger i sektoren. Vi får som kjent en stor aldersavgang de kommende årene, og fagmiljøene må sikres nødvendig kompetanse i fremtiden, påpeker han.

Nok er nok

Professor ved NTNU og hovedstyremedlem i Forskerforbundet, Svein Kristiansen, leder strategiutvalget. Han er i likhet med Rysstad og Hodne bekymret for rekrutteringen og mener det derfor er viktig å jobbe med en slik lønnsstrategi nå.

– Hoveddelen av våre medlemmer er offentlig ansatte, men jeg opplever at det politiske systemet er mer opptatt av velferdsordninger enn av samfunnsbygging. Vi mener vi er lønnet for dårlig og at det vil få langsiktige konsekvenser for rekrutteringen til sektoren, sier Kristiansen.

– Vi har allerede sett effekten av noe lignende i skoleverket, med sviktende rekruttering i lektoryrket, kortere utdanning og lavere kompetanse, påpeker han.

Han tror forbundets medlemmer føler de lenge har gitt mer enn de har fått tilbake.

– Det er en frustrasjon blant våre medlemmer når det gjelder lønn. De jobber mer enn en normalarbeidsuke skulle tilsi. Det har også vært innført flere reformer, som kvalitetsreformen,

FOTO: FORSKERFORBUNDET

– Skal man stille større krav framover og sette mer makt bak kravene? Er vi i så fall villige til å ta konsekvensene av det? spør Svein Kristiansen i Forskerforbundet.

der de ansatte har vært villige til å øke arbeidsinnsatsen, uten å stille motkrav, påpeker han.

– På sett og vis er vi vår egen fiende. Medlemmene trives i jobben og har vært villige til å leve med vilkårene hittil. Så er spørsmålet: Skal man stille større krav framover og sette mer makt bak kravene? Er vi i så fall villige til å ta konsekvensene av det? spør Kristiansen.

Vurderer aksjoner

Lønnsstrategien handler først og fremst om hva som er mulig å få til innenfor det eksisterende tariffsystemet. Blant annet er det behov for økt innsats fra forbundet i de sentrale lønnsforhandlingene for å få større innflytelse, mener Kristiansen. Men andre grep vurderes også, som konkrete aksjoner.

– Det er noe vi vurderer. Men det gjelder å få medlemmene med på det. De må bevisstgjøres. Det er bare et mindretall som har byttet jobb på grunn av lønn, noe som viser at dette ikke er viktigst for medlemmene. Vår jobb er å vise dem at det handler om en kombinert effekt av lønn og arbeidsforhold, sier Kristiansen.

Rysstad er enig i at medlemmene må bevisstgjøres for de vil gå med på aksjoner for ekstraordinære lønnspakker utenfor tariffoppgjøret, slik politiet har klart.

– Vi får neppe våre medlemmer med på

aksjoner av ulike slag dersom vi ikke underbygger våre krav med en troverdig argumentasjon for hvordan en neglisjering av de kvalitative sidene ved rekrutteringen vil virke ødeleggende for sektoren på lang sikt. Målet for vår lønnskamp må være videre enn våre medlemmers lønningsposser, mener Rysstad.

Verken Kristiansen eller Rysstad ønsker å kommentere om Forskerforbundets arbeid med å synliggjøre sine medlemmer vil gå på bekostning av samarbeidet med hovedorganisasjonen Unio.

Ufordringer i kø

Lønnsarbeidet må styrkes også innad i organisasjonen, både lokalt og sentralt, mener Kristiansen. En ny lønnsstrategi vil innebære mer dokumentasjon og analyse av dagens forhold. Han får støtte fra Rysstad, som ser behovet for en bedre statistikk over lønnsutviklingen for medlemmene relatert til andre langtidsutdannende. Rysstad mener det er viktig å tallfeste og synliggjøre medlemsgruppens relative fall de siste 20-30 årene.

Kristiansen legger til at eksterne forhold må tas i betraktning:

– Vi må se på de generelle politiske og økonomiske rammebetingelsene, ikke minst rammebetingelsene for institusjonene. Her står Forskerforbundet overfor nok en utfordring: Våre medlemmer sliter med lavt lønnsnivå, samtidig som det har blitt trangere finansiering av universiteter og høyskoler, i tillegg til manglende priskompensasjon, som gjør at lønnsandelen spiser seg mer inn i budsjettene, sier han.

Markedsbasert lønn?

– Men det er også andre problemer. Skal man for eksempel gå inn for mer markedsbasert lønn, som resultatbasert lønn? Hvordan skal resultatene måles? Vi ser allerede i dag at det er problematisk å forholde seg til dagens system med resultatbaserte bevilgninger til institusjonene, sier Kristiansen.

– Vår sektor er dessuten preget av at det er et arbeidsmarked der ingen markedsmekanismer fungerer. Det er ingen sammenheng mellom tilbud og etterspørsel, sier han, og nevner endring av vitenskapelig ansattes karrieremønster som en mulighet for å få større konkurranse og dermed høyere lønn.

– Det ville være hensiktsmessig med grep som medfører større mobilitet blant de ansatte. Hvis folk flyttet mer på seg mellom institusjonene, ville det blitt mer konkurranse, noe som vil kunne bevege lønnsnivået. Men folk flytter lite på seg, forholdene her i landet er små, og valgmulighetene er ikke mange. Dette ville dessuten bli et kontroversielt spørsmål i sektoren, sier Kristiansen.

Strategidokumentet skal behandles av styret i september. Den endelige utformingen av strategien vil foreligge etter representantskapets vedtak i oktober. Arbeidet med å utforme et konkret handlingsprogram vil fortsette inn i neste periode, opplyser Bjarne Hodne til Forskerforum.

AV ELIN HAVELIN REKDAL

Fekk medhald i retten:

– Klandreverdigg framferd

– Dommen slår fast at lektoren har vore ulovleg mellombels tilsett, seier advokatfullmektig Mariann Helen Olsen i Forskerforbundet.

Olsen har ført saka for lektoren ved Høgskolen i Nesna (HiNe), som meinte ho hadde rett på fast tilsetjing og difor gjekk til sak mot staten ved Kunnskapsdepartementet. Etter ei samla vurdering har tingretten no slått fast at lektoren «er å anse som fast tilsatt ved Høgskolen i Nesna». Ho er i tillegg tilkjent erstatning for tapt inntekt og erstatning for ikkje-økonomisk skade. «I dette tilfellet vurderer retten arbeidsgivers framferd som så klandreverdigg at dette må gjenspeiles i erstatningens størrelse,» heiter det i dommen. Retten viser her til den lange saksbehandlings-tida og dei mange motstridande beskjedane som er gitt undervegs i saka. Dommen pålegg også staten å dekkje alle saksomkostningar.

– Glad for eintydig dom

Lektoren vart mellombels tilsett ved HiNe i 2004, og gjekk sidan på eittårskontraktar fram til august 2008.

– Det var mykje uklart rundt tilsetjinga, og arbeidsgjevar gjorde aldri greie for bakgrunnen for at eg berre var mellombels tilsett, seier lektoren, som ønskjer å vere anonym.

Høgskolelektoren meiner ho ikkje har utført typiske vikaroppgåver i stillinga, men tvert imot faste oppgåver.

– Mellom anna har eg hatt ei sentral rolle i utviklinga av eit nytt bachelorstudium. Eg stilte då spørsmål ved om dette kunne kallast eit vikariat, seier lektoren, som er svært glad for at dommen i tingretten har gjeve henne medhald på alle punkt.

– Eg er glad for at dommen er eintydig, og at den peikar på arbeidsgjevars ansvar for system og dokumentasjon knytt til mellombelse tilsetjingar.

Ei ulovleg vikarordning

Mariann Helen Olsen i Forskerforbundet har vore prosessfullmektig for lektoren i Rana tingrett.

– Dommen slår fast at arbeidsgjevaren ikkje har greidd å sannsynleggjere at kvinna har ei lovleg mellombels tilsetjing, både med tanke på arbeidsoppgåvene hennar og dei mange mellombels kontraktane, seier Olsen, og seier at dommen bygger på ei totalvurdering av arbeidstilhøvet lektoren har hatt ved HiNe.

Retten gjev lektoren medhald i at vikarordninga HiNe har praktisert overfor henne er ulovleg.

– For Forskerforbundet er dette ein viktig dom, som signaliserer at arbeidsgjevaren har eit stort ansvar når dei skal tilsetje medarbeidarar i fast eller mellombels stilling, seier Olsen, og

FOTO: JOHANNE LANDSVERK

– Dette er ein viktig dom for Forskerforbundet, seier advokatfullmektig Mariann Helen Olsen.

peikar på at arbeidsgjevar ved kvar ny kontraktsinngåing har plikt til å vurdere grunnlaget for ei mellombels tilsetjing på ny.

Har krav på fast stilling

Dommen i Rana tingrett slår altså fast at lektoren har krav på fast stilling ved HiNe. Advokatfullmektig Sture Nilsson, som representerer arbeidsgjevaren, det vil seie staten ved Kunnskapsdepartementet (KD), ville ikkje uttale seg om saka til Forskerforum så lenge det ikkje var avklara om dommen vart anka.

AV JOHANNE LANDSVERK

Like før Forskerforum gjekk i trykken vart det klart at HiNe, ved KD, har vedteke å ikkje anke saka.

Vann over Høgskolen i Nesna:

Lektoren vart tilsett i 2004.

- Gjekk på eittårskontraktar fram til 2008.
- Meinte ho hadde krav på fast tilsetjing.
- Gjekk til sak mot staten, med støtte frå Forskerforbundet.
- Fekk medhald i tingretten på alle punkt.

UiT teller timer

■ Etter sammenslåingen av Universitetet i Tromsø (UiT) og Høgskolen i Tromsø har universitetsstyret vedtatt retningslinjer for fordeling av de ansattes arbeidstid. Avtalen skal sikre forskere like mye tid til forskning som til undervisning.

– Mange forskere ser fortsatt på forskning som en aktivitet som må gjøres i fritiden, mens kontortiden forbeholdes undervisning og administrasjon, sier professor Monica Martinussen, leder i Forskerforbundet ved UiT, til Forskerforum.no. Hun mener det er bra at felles retningslinjer nå er på plass. Likevel reagerer hun på at tid til undervisningsforberedelse ikke er klart fastsatt, samt at kun fem prosent av forskernes tid er satt av til administrasjon.

Framover skal UiT-forskere regne ut hvor mye tid de bruker på undervisnings- og administrasjonsarbeid, og det skal lages individuelle arbeidsplaner. Meningen er at forskerne skal kunne si nei til arbeid som sprenger tidsrammene i arbeidsplanen.

Forelesninger på iTunes

■ Som de første universitetene i Norden har NTNU og Universitetet i Stavanger (UiS) lansert hvert sitt område på nettstedet iTunes U. Her legger de ut videofilmede forelesninger og foredrag til gratis nedlasting. iTunes U er den delen av iTunes Store hvor universiteter og høyskoler kan dele kunnskap med omverdenen.

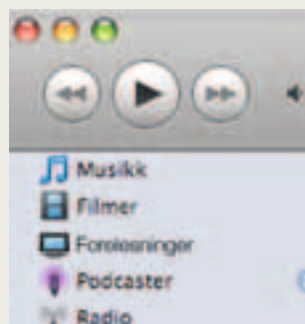
– Denne satsingen på digital distribusjon er i tråd med vår strategi om å være et innovativt universitet, sier UiS-direktør Per Ramvi i pressemeldingen fra UiS. I pressemeldingen fra NTNU legges det vekt på folkeopplysning og forskningsformidling.

Advarer mot sponsing

■ StatoilHydro har de siste månedene inngått millionavtaler med universitetene i Oslo, Stavanger, Trondheim og Tromsø. Disse avtalene går på forskerintegriteten løs, mener rektor ved Markeds-høgskolen, .

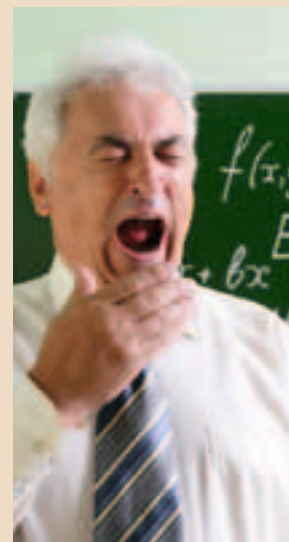
– Det er mye fornuftig i at næringslivet sponser forskning, den blir mer praktisk og relevant. Men det uheldige er at midlene øremerkes til spesielle temaer. Det er ikke forskningsinstitusjonene selv som gjør prioriteringene, sier Blindheim til Klassekampen.

**NO
LOGO
FOGO
MO**

– Uengasjerte universitetsansatte

■ Dannelsesutvalget for høyere utdanning la 10. august fram sin innstilling om innholdet i høyere utdanning. Kultur- og debattredaktør i Aftenposten, Knut Olav Åmås, kritiserer nå universitetsansatte for å ikke engasjere seg i dannelsesdebatten. Til nå har debatten vært preget av «høyskolefolk og studentpamper», skriver Åmås, og spør: «Er universitetsforskere og -lærerne for reformtrette – eller ser de ikke utsikten til en grunnleggende innholdsdebatt selv når de får den servert på sølvfat?»

Forskerrekrutter til Norge

■ Forskningsrådets nye stipendordning Yggdrasil gir unge utenlandske forskere mulighet til å jobbe i kortere eller lengre perioder ved norske forskningsinstitusjoner. 155 utvalgte ph.d.-studenter og yngre forskere har nå fått stipend fra programmet.

– Målet med Yggdrasil er å bidra til å gjøre Norge til en mer attraktiv forskningsdestinasjon for høyt kvalifiserte unge forskere, uttaler seniorrådgiver i Forskningsrådet, Thorbjørn Gilberg, på Forskningsradet.no.

Ny struktur i Nordland?

■ Forsknings- og høyere utdanningsminister Tora Aasland har oppnevnt et utvalg som skal utrede samarbeid, arbeidsdeling og konsentrasjon i høyskolesektoren i Nordland. Utvalget skal kartlegge om høyskolene i Nordland vil være tjent med endringer i sitt samarbeid, og eventuelt en endring av struktur. Ulike framtidige modeller skal vurderes, alt fra samarbeid i nettverk til full integrasjon og sammenslåing, skriver Kunnskapsdepartementet i en pressemelding.

Millioner til likestilling

■ Også i 2009 har Kunnskapsdepartementet bevilget 2 millioner kroner til Likestillingsprisen, som er et tilskudd til de ressurser institusjonene selv har satt av til likestillingsarbeid. I 2008 gikk prisen til Universitetet i Bergen (UiB) og Norges Handelshøyskole. – Prisen har vært med på å skape entusiasme og forsterket oppmerksomheten rundt likestilling, sier Sigmund Grønmo, rektor ved UiB, til Kvinnerforskning.no. Søknadsfrist for Likestillingsprisen 2009 er fredag 13. november.

Nordlig suksess

■ Forsknings- og høyere utdanningsminister Tora Aasland roser Høgskolen i Bodø (HiBO) for sitt samarbeid med Russland. – Høgskolen videreutvikler og utvider samarbeidet kontinuerlig. Dette kan anses som en «myk sikkerhetspolitikk» i Nordområdene og overfor Russland, sier Aasland til Forskning.no. Russland-samarbeidet har pågått siden 1990, og fram til september 2008 hadde Nordområdesenteret ved HiBO uteksaminert ca. 2700 studenter på felles utdanningsprogrammer i Russland.

NTNU slår UiO

■ For første gang har NTNU slått Universitetet i Oslo på en liste over verdens beste universiteter, melder Uniforum. Mens NTNU kom på 54. plass, kom UiO på 55. på den spanske rankinglisten Webometrics, som ble publisert i juli. Webometrics er knyttet til Spanias forskningsråd og informasjonssenter om forskning og utdanning, og måler forskningsinstitusjoners nærvær på nettet.

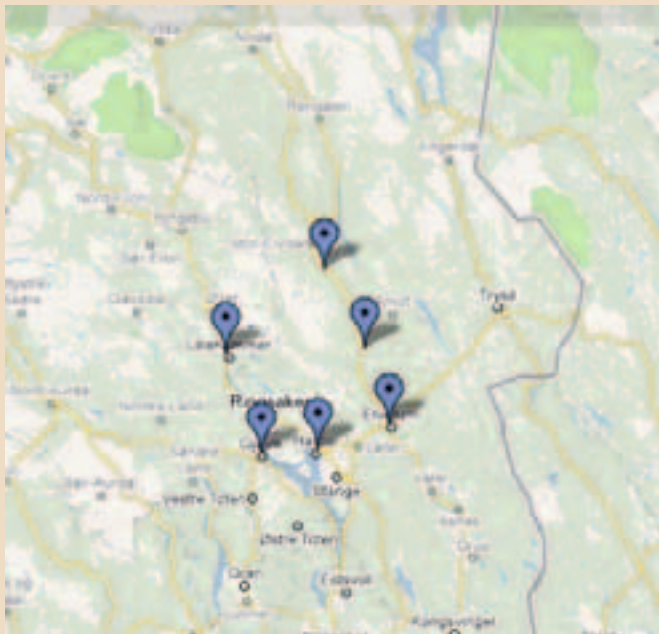
Foreslår nytt forskningsorgan

■ Abelia, NHOs forening for kunnskaps- og teknologibedrifter, vil opprette et nytt forskningspolitisk organ direkte underlagt statsministeren, melder Dagens Næringsliv. – Forskning, innovasjon og velferd henger sammen, og vi må bli flinkere i Norge til å gå på tvers av strukturer og departementer, uttaler Abelia-direktør Paul Chaffey til samme avis. Utsippet kom i forbindelse med at Abelia i august la fram en egen «regjeringserklæring» med 50 punkter om nærings- og kunnskapspolitikk og offentlig politikk.

Innlandsuniversitet på vei

■ I lengre tid har Prosjekt Innlandsuniversitetet jobbet for å få til en sammenslåing av høyskolene i Oppland (Lillehammer og Gjøvik) og Hedmark, som så skal søke om universitetsstatus innen 2012. En del av prosessen har vært å utrede mulige modeller for organisering av universitetet. Nå er rapporten fra Nifu Step og Rokkansenteret ferdig og offentliggjort. Tanken bak Innlandsuniversitetet er å bidra til å gi høyskolene og innlandssamfunnet et betydelig kompetanseløft, skriver Høgskolen i Gjøvik på sine nettsider.

Ny rolle for Stjernø

■ Professor og utreder Steinar Stjernø er oppnevnt til styreleder for Fakultet for humaniora, samfunnsvitenskap og lærerutdanning ved Universitetet i Tromsø (UiT) (se bildet). Universitetsstyret oppnevnte i juni styreledere og eksterne styremedlemmer for hvert av de seks fakultetene. De nye styrelederne, som alle er eksterne, har et særlig ansvar for samarbeidet med eksterne aktører og for å utvikle og etablere gode strategier i forhold til regionen, næringslivet og øvrige samfunnsaktører, skriver UiT på sine nettsider.

Ny regjering = meir forskning?

– Det er vanskeleg å sjå dei store skiljelinene mellom partia i forskingspolitikken, meiner seniorforskar Egil Kallerud i Nifu Step.

TEKST: JOHANNE LANDSVERK OG ELIN REKDAL FOTO: ERIK NORRUD

Kva retning vel dei ulike partia i forskningspolitikken? Skilja er ikkje så lette å oppdage.

Dersom forskningspolitikk var det viktigaste for deg, kva parti burde du då velje? Kvar går skiljelinene mellom dei ulike partia? Då Forskerforum prøvde å få statsminister Jens Stoltenberg på banen, og spurde kvifor Ap ikkje set forskning på dagsordenen i valkampen, var dette eitt av svara:

– I valkampen blir det ofte mest fokus på dei sakene som skil partia. Forskningspolitikken er viktig, men her er det stor grad av semje mellom partia, svarar Stoltenberg i ein e-post til Forskerforum.

Men har Stoltenberg rett? Ei rundspørjing Forskerforum har gjort, viser rett nok at det er ganske stor semje om dei fleste av spørsmåla som vart stilt (sjå tabell side 18-19). Alle partia vil auke basisløyvingane til institusjonane, både til universitet, høgskular og forskingsinstitutt. Høgre og Frp er dei einaste som framhevar det positive med eit incentivsystem som lønner produksjon og fremjar effektivitet, medan KrF og

Raudt er skeptiske til den utviklinga. Og både Høgre, KrF, Venstre, Frp og Raudt er einige om at større basisløyvingar er det viktigaste verkemiddelet mot mellombels stillingar ved institusjonane. Ap meiner institusjonane må bli modigare til å tilsette fast, og SV meiner lovverket må brukast meir aktivt. Det er også ulike meiningar om stillingstypen «tenure track» er det rette tiltaket. Frp er positive, medan dei andre opposisjonspartia går inn for ei prøveordning. Regjeringspartia trur derimot ordninga kan føre til fleire mellombels stillingar.

Den største skilnaden mellom partia finn vi i spørsmålet om likestillingstiltak. Høgre og Frp er som venta imot kvotering, medan KrF og SV vil øymerke stillingar. Også Venstre, Ap og Sp er opptekne av økonomiske stimuleringstiltak for å fremje likestilling, og Raudt vil ha kvotering av kvinner. Dette partiet er også mest tydeleg opptekte av rettane til dei tilsette.

Men vil SV trappe opp?

I rundspørjinga svarar alle partia at dei ønskjer å halde fast ved målet om å bruke 3 prosent av bruttonasjonalprodukt (BNP) til forskning, og berre Ap vil ha dette som eit langsiktig mål. Men kva med SV?

– Det er heilt klart at SV ønskjer å halde fast ved 3-prosentmålet, og vi ønskjer også ein meir forpliktande opptrappingsplan for forskning, seier Lena Jensen (SV), som sit i kyrkje-, utdannings- og forskingskomiteen (KUF-komiteen) på Stortinget.

Det ser altså ut til at SV er einig med opposisjonspartia i spørsmålet, sjølv om SVs eigen statsråd Tora Aasland har brukt mykje tid på å forsvare at 3-prosentmålet vart utsett på ubestemt tid i den nye forskningsmeldinga.

– Med ein statsråd frå SV, kvifor vart ikkje forskningsmeldinga meir ambisiøs?

– Forskningsmeldinga er ambisiøs. Men kor stort gjennomslag SV får i regjering, vil vere

Det er eit stort problem at politikarane i praksis ikkje følgjer opp det dei sjølve har forplikta seg til.

BJARNE HODNE, leiar i Forskerforbundet

avhengig av storleiken på partiet, svarar Jensen.

– Tyder dette at forskingsmeldinga hadde blitt annleis utan innblanding frå Ap?

– Forskingsmeldinga ville nok ikkje sett sånn ut nei, svarar Jensen, som elles ikkje vil kommentere kva som blir diskutert internt i regjeringa.

– SV prioriterer forskning, konstaterer Jensen, og vi må gje henne rett i at partiprogrammet til SV er både omfattande og imponerende detaljert, ikkje minst om ein samanliknar det med Ap sitt program, som er lite konkret og omtalar forskning i svært generelle vendingar.

Rop om meir pengar

Kritikken mot den nye forskingsmeldinga har vore uvanleg sterk, og under handsaminga i KUF-komiteen samla mindretalet seg om ei

mengd motforslag. Alle i opposisjonen ville gje meir til forskning og høgare utdanning, og millionane sat laust.

– Dette er første gongen eg har sett så tydelege skilje mellom partia under handsaminga av ei forskingsmelding, seier Dagrun Eriksen (KrF), som er 2. nestleiar i KUF-komiteen.

– Partia er vanlegvis mykje meir samstemde, men denne gongen delte komiteen seg på midten, seier ho.

Men Per Nyborg, som på ulike vis har arbeidd med forskingspolitikk i ein mannsalder, seier det ikkje er første gongen ei forskingsmelding har møtt sterk motstand.

– Som embetsmann i departementet skreiv eg sjølv ei forskingsmelding for Ap i 1981, og den fekk mykje motbør. Opposisjonen ropte om

meir pengar. Men så vart det regjeringsskifte, og eg måtte skrive eit tillegg til meldinga. Då viste det seg at heller ikkje Høgre hadde pengar å bruke på forskning, fortel Nyborg, som mellom anna også har vore leiar i Forskerforbundet.

Nyborg trur ikkje ein kan vente seg ein ny forskingspolitikk om det blir regjeringsskifte.

– Nei, diverre ikkje. Dei fleste partia meiner forskning er viktig, men ikkje så viktig at det kjem øvst på prioriteringslista.

Og han får støtte av Bjarne Hodne, leiar i Forskerforbundet, som meiner det er eit stort problem at politikarane i praksis ikkje følgjer opp det dei sjølve har forplikta seg til.

– Det er for lite samsvar mellom regjeringserklæringar og realiseringa av politikken. Etter Soria Moria-erklæringa slit regjeringspartia med å få gjennomført sine eigne prioriteringar, og det er bekymringsfullt, seier han.

– Det eine partiet lovar meir enn det andre til forskning. Men kan ein tru på politikarane?

– Opposisjonen har kome med rundt 30 forslag til endringar i forskingsmeldinga og har vist haldningar som peikar i meir forpliktande retning. Men spørsmålet er om desse politikarane vil stå ved det dei har sagt om dei kjem i posisjon. Vil nokon våge å ta konsekvensen av det dei har lova og verkeleg satse på forskning? Vi toler snart ikkje fleire løftebrott, seier Hodne.

SV driv valkamp på Karl Johan.

Universitetet i Oslo inviterte partia til valmøte i Gamle festsal.

– Nok av gode løfte

Men kva for saker meiner sektoren er dei viktigaste for den komande stortingsperioden?

Jan I. Haaland, den nye leiaren i Universitets- og høghskolerådet, meiner det er to saker som peikar seg ut.

– Den eine er ei meir føreseieleg og langsiktig opptrapping av midlar til forskning og høgare utdanning. Ei slik opptrapping er viktig både for å nå forskingsmåla, men også for å møte aukande ungdomskull og høgare studenttal i åra framover. Den andre viktige saka er forskarrekuttering. For at fleire skal velje ein forskarkarriere, ønskjer sektoren større fokus på forskarutdanning av høg kvalitet, og i tillegg

fleire stipendiatstillingar og postdoktorstillingar, seier Haaland, som til dagleg er rektor ved Norges Handelshøyskole.

– Men kan ein vente seg ein annan forskingspolitikk om det blir regjeringsskifte?

– Det kan eg ikkje uttale meg om. På papiret vil alle partia, både regjeringspartia og opposisjonen, arbeide for forskning og høgare utdanning. Og ser ein på kommentarane til forskingsmeldinga som i det siste har kome frå opposisjonen, finst det meir enn nok av gode løfte.

Ingen store skiljelinjer

Egil Kallerud, som er seniorforskar i Nifu Step og ekspert på forskingspolitikk, meiner det er

vanskeleg å sjå store skiljelinjer mellom dei ulike partia.

– I staden for å fokusere på innhald, handlar debatten i dag om kva for parti som vil løyve mest pengar til forskning. Etter kvart som ressursar og ressursmål har blitt det viktigaste temaet i forskingsdebatten, har dei politiske skiljelinene blitt meir og meir usynlege. Hovudskilja i dag går heller mellom parti i posisjon og opposisjon, og dette har SV fått merke i regjeringa, seier Kallerud.

– Men det finst vel partipolitiske skilnader i saker som handlar om sterkare marknadsstyring eller fri konkurranse?

– Auka konkurranse eller frie marknadskrefter har i liten grad vore eit tema når det gjeld forskning.

Kallerud har ikkje finlese alle partiprogramma, men når det gjeld forskning, er dei politiske skiljelinene marginale, meiner han.

– Detaljerte analysar av innstillinga frå KUF-komiteen under handsaminga av den nye forskingsmeldinga viser ein del skilnader mellom partia, men desse dreier seg mykje om kor forplikande og ambisiøse opptrappingsmål ein skal setje. Generelt har det vore brei politisk semje om norsk forskingspolitikk, også om dei private forskingsinstitutta, hevdar Kallerud.

I staden for å fokusere på innhald, handlar debatten i dag om kva for parti som vil løyve mest pengar til forskning.

EGIL KALLERUD, seniorforskar, Nifu Step

Ikkje imponert over Stoltenberg

Også Per Nyborg, som har følgd forskingspolitikken tett sidan 1970-talet, synest det er vanskelig å sjå tydeleg skilje mellom partia.

– I den grad det er eit forskingspolitisk skilje, må det vere at Høgre særleg ser på forskning som næringsutvikling, medan Ap og SV har eit breiare syn og ser på forskning som grunnlaget for samfunnsutvikling og verdiskaping. Inntrykket mitt over tid er at særleg Ap har vore oppteken av forskning, men eg har nok vore meir imponert over Gro Harlem Brundtland enn Jens Stoltenberg når det gjeld å satse på forskning, seier Nyborg.

Egil Kallerud meiner Venstre er det partiet som har vore mest på hogget i forskingspolitikken.

– Venstre har prøvd å markere seg som eit forskingsvenleg parti. Men dei som har trudd at Frp er eit negativt parti i denne samanheng, må nok revurdere det. Frp har markert seg i fleire forskingspolitiske saker, og har foreslått å auke den offentlege delen av BNP-målet frå 1 prosent til 1,4 prosent. SV foreslo ein offentlig andel på 1,2 prosent då partiet var i opposisjon, men så kom Soria Moria-erklæringa, og SV måtte rette seg etter dei andre regjeringspartia.

Forskingspolitisk talsmann i Frp Anders Anundsen meiner partiet hans har fått eit uforventt dårleg rykte.

– Ein del miljø er prega av fordommar, men Frp jobbar faktisk svært seriøst med utdan-

Eg har nok vore meir imponert over Gro Harlem Brundtland enn Jens Stoltenberg når det gjeld å satse på forskning.

PER NYBORG, pensjonist og leiar i Forskerforbundets internasjonale utval

ning og forskning. Vi vil auke Forskingsfondet, betre vilkåra for grunnforskning og gje meir langsiktige rammevilkår for forskning, seier Anundsen.

Ap på botnen

Nyleg gjorde Abelia, NHOs foreining for kunnskaps- og teknologibedrifter, ei evaluering av kor kunnskapsvenlege dei ulike partiprogramma er. Dei partia som kom best ut når det gjeld skule, kunnskap og forskning, var Venstre, Høgre og SV. Ap hamna på botnen.

Men då statsminister Jens Stoltenberg vart konfrontert med at Ap legg lite vekt på forskning i partiprogrammet, var han ueinig.

– Vi legg stor vekt på forskning i programmet, og regjeringa har også satsa på forskning i dei årlege budsjetta, svarar han.

– Under regjeringa har løyvingane til forskning hatt ein gjennomsnittleg årleg realvekst på nærare fem prosent, mot fire prosent i førre perioden. Dette er den sterkaste veksten på fleire tiår, argumenterer statsministeren, og vonar nok på fleire røyster frå sektoren. ■

Les meir om kva partia meiner på neste side.

Kva for parti meiner du har den beste forskingspolitikken?

ÅSE BRATTERUD

Seniorforskar, Barnevernets utviklingssenter i Midt-Norge, NTNU Samfunnsforskning

– Arbeidarpartiet. Dei prøver å ha ein heilskapleg politikk, med satsingsområde som blir følgde over tid. Ein annan styrke er at dei har fått til samarbeid om forskning mellom fleire departement.

GRO KVÅLE

Førsteamanuensis, Institutt for statsvitenskap og ledelsesfag, Universitetet i Agder

– Det er ikkje godt å seie. Det verkar ikkje som dei politiske partia meiner det er viktig å ha ein sterk profil på forskning, særleg i valkampen. Andre saker står fram som viktigare for dei.

HEGE WESTSKOG

Forskinsleiar, Cicero Senter for klimaforskning

– Det vil eg ikkje uttale meg om. Eg har ein partipolitisk ståstad, og dette ville ha farga ytringa mi. Som forskar ønskjer eg ikkje å gå ut med oppfatningar som ikkje er forskingsmessig funderte.

Hovudskilja går heller mellom parti i posisjon og opposisjon, meiner Egil Kallerud i NifuStep

Partia svarar:

	KrF	Frp	Venstre
Basisløyvingane til universitet og høgskular har relativt sett gått ned dei siste åra, medan løyvingane som tek utgangspunkt i produksjon har gått opp. Bør denne utviklinga halde fram?	Nei, det er ei uheldig utvikling. Vi vil endre systemet, der auka produksjon gjev mindre basisløyving.	Nei, dei bør aukast. Men vi må samtidig behalde produksjonsverkemidla for å sikre effektiviteten.	Basisløyvingane må opp, vi kan ikkje leve med permanent «kvile-skjær».
Kva kan ein gjere for å få ned talet på mellombels tilsettingar blant forskarar?	Auke basisløyvingane til institusjonane. Finansieringa må bli meir føreseieleg.	Auke basisløyvingane, og gjere forskingsfinansieringa meir langsiktig og føreseieleg. Gjere det attraktivt for institusjonane å tilsette fast.	Institusjonane må få råd til å tilsette fast. Difor treng vi ei styrking av basis og fullfinansiering av stipendiatstillingar.
Bør ein innføre stillingstypen «innstegstillingar» (tenure track)?	Vi går inn for ei prøveordning.	Ja.	Vi er positive til ei prøveordning.
I forskingsmeldinga føreslår regjeringa å utsetje målet om å bruke 3 prosent av BNP til forskning. Bør ein halde fast ved BNP-målet?	Ja. Men vi ønskjer ein meir forpliktande opptappingsplan.	Ja, absolutt. Men vi vil auke den offentlege innsatsen til 1,4 prosent.	Ja, vi har programfesta BNP-mål på 3 prosent innan 2013.
Bør forskingsinnsatsen i tillegg/i staden vere styrt etter utvalde tematiske mål (som klima, helse og velferd osv.), slik forskingsmeldinga legg opp til?	Ja, nokre få, overordna forskingsmål bør kome i tillegg.	Ja, men berre på visse forskingsområde der vi er gode i Noreg.	Ja, no som i 2005. I tillegg krev grunnforskning god basisfinansiering.
Kva vil de konkret gjere for å oppnå betre likestilling i akademien?	Gode svangerskapsordningar og barnehageplassar for forskarar. Vi vil også halde fram med å jobbe for øyremerkte stillingar for kvinner.	Lage gode praktiske ordningar for å kunne kombinere familieliv med forskning. Vi er imot kvotering, dette kan redusere kvaliteten.	Vi vil gå så langt vi kan utan å kome i konflikt med EØS-avtalen. Vi er også opne for å lønne institusjonar som får til god rekruttering av kvinner.
Stadig fleire høgskular ønskjer å bli universitet. Er krava til å bli universitet som dei bør vere, for strenge eller for milde?	Krava er bra som dei er. Men det bør ikkje vere eit mål i seg sjølv å bli universitet, ein bør satse på å styrke høgskulane.	Dei er ikkje for strenge. Vi treng ikkje universitet på kvart eit nes.	Vi vil oppretthalde dei krava som er i dag. Det er ikkje eit mål at flest mogleg høgskular skal bli universitet, men vi vil stimulere til samarbeid mellom institusjonane.
Dei fristilte forskingsinstitutta meiner basisløyvingane er for små. Bør ein auke løyvingane for å sikre desse institutta betre strategisk handlingsrom?	Ja.	Ja.	Ja.
Bør ein vidareføre ordninga med senter for framifrå forskning som i dag, utvide ordninga eller trappe ned?	Ja, ho bør vidareførast.	Ordninga bør vidareførast og utvidast.	Vi vil vidareføre og trappe opp ordninga, i tillegg vil vi styrke sentra for framifrå undervisning.

Høgre	SV	Sp	Raudt	Ap
Basisløyvingane må styrkast, men det er viktig med incentsystem som belønner produksjon.	Basisløyvingane må aukast, dette er den beste måten å sikre god forskning og undervisning på.	Vi har programfesta at basisløyvingane skal auke.	Nei, basisløyvingane må aukast monaleg. Løyvingar ut frå produksjon er ustabile, og gjev uheldige verknader.	Basisløyvingane ligg på omlag same nivå som før, men basis må styrkast, fordi aktiviteten ved universitet og høgskular aukar.
Institusjonane må få store nok basisløyvingar til å tilsette fleire fast.	Institusjonane må aktivt bruke det lovverket som finst for å planleggje karrieren til dei tilsette. Vi ønskjer ein handlingsplan for å få ned talet på mellombels stillingar.	Institusjonane har størst ansvar for å prioritere faste stillingar, men det er viktig at finansieringa blir føreseieleg.	Auke basisløyvingane og arbeide for å styrke rettane til dei tilsette.	Institusjonane må vere modige nok til å tilsette fleire i faste stillingar.
Vi går inn for ei prøveordning frå 2009.	Nei, vi er redde dette vil føre til fleire korttidsstillingar.	Nei, vi har nok mellombels tilsette som vi har.	Vi har ikkje diskutert spørsmålet.	Nei, det er berre eit nytt ord for mellombels stillingar.
Ja, og det foreslår alle opposisjonspartia.	BNP-målet skal ligge fast, men vi ønskjer ein forpliktande opptrappingsplan.	Vi har programfesta å halde fast ved BNP-målet.	Ja, og målet bør ikkje utsetjast.	Ja, som eit langsiktig mål, og det står i forskingsmeldinga òg.
Ja, men tematiske satsingar må vere kopla til ein opptrappingsplan.	Ja, på nokre viktige område som gjeld globale utfordringar og styrking av velferdsstaten.	Ja, det er viktig. Vi støttar utvalde mål som forskingsmeldinga legg opp til.	Ja, ein bør også stimulere forskning på viktige samfunnsområde som klima. Men vi er skeptiske til sterk politisk styring av forskingsinnsatsen.	Ja, vi må bort frå diskusjonen om 3-prosentmålet. Innhald og kvalitet er viktigast.
Vi ønskjer ikkje kvotering, men å legge forholda betre til rette for dei som vil velje ein forskarkarriere, både kvinner og menn. Gode likestillings tiltak er færre mellombels tilsettingar og fleire postdoktorstillingar.	Vi vil arbeide for å øymerke professorstillingar for kvinner, trass i motstand frå EU. Vi ønskjer også stimuleringstiltak for stipendiatar på område der det eine kjønnet er underrepresentert.	God dialog mellom departement og institusjon, og krav om likestillingsplanar ved institusjonane.	Kvotering der kvinner er underrepresentert.	Tydeleg dialog mellom departement og institusjonar om forventningar til betre likestilling. Bruke økonomiske stimuleringstiltak.
Krava bør vere som no, men det er viktig at godkjenninga frå Nokut berre er minstekrav.	Krava ligg der dei skal vere.	Vi forstår at fleire høgskular ønskjer å bli universitet, men det er Nokut som må vurdere dette.	Veit ikkje om dei er for milde. Men i staden for å kjenne seg pressa til å bli universitet bør høgskolane få auka midlar til fagleg styrking og utvikling av eige særpreg.	Krava er stenge nok, men høgskulane bør sjå verdien i å vere høgskule med god kvalitet.
Ja, og det er viktig at alle institutta får same utgangspunkt for finansiering.	Ja, og fleire må kome inn under finansieringsordninga.	Ja, basis bør auke.	Ja.	Ja. Vi ønskjer også å styrke dei som i dag ikkje får basisløyvingar.
Ja, men ein må også styrke nummer to-miljøa som ikkje når heilt opp.	Vi vil vidareføre ordninga og vurdere ei utviding – avhengig av tilrådinga frå sektoren.	Vi ser positivt på ei vidareføring, men avventar ei evaluering frå Forskingsrådet.	Ordninga bør vidareførast, men vi ønskjer også å styrke mangfaldet.	Vi bør utvide ordninga.

Forskerforum har retta spørsmål direkte til partia. Desse har svara: Raudt: Torstein Dahle, SV: Lena Jensen, Ap: Gerd Janne Kristoffersen, Sp: Inger Sofie Engre, Venstre: Odd Einar Dørum, KrF: Dagrun Eriksen, Høgre: Ine Marie Eriksen Søreide, Frp: Anders Anundsen.

SVERIGE

Når prosentmålet i år

■ – I den såkalte Lisboa-strategien har unionens land blitt enige om at alle medlemsstater skal satse én prosent av BNP på forskning. Jeg er stolt over at Sverige, takket være den historiske satsningen som skjedde i «Forskningsproposisjonen 2008», vil nå det målet allerede i år, uttalte den svenske høyskole- og forskningsministeren, Tobias Krantz, på en konferanse i Lund i sommer. På konferansen var 400 politikere, forskere og andre i forskningssektoren samlet for å diskutere hvordan europeisk forskning skal kunne skjerpe kvaliteten og bli mer konkurransedyktig, opplyser Utbildningsdepartementet på www.regeringen.se.

AUSTRALIA

Toppuniversitet kutter 220 jobber

■ Den globale finanskrisen har truffet Australias universitets- og høyskolesektor hardt. Nylig meldte et av landets ledende universiteter, Melbourne University, at staben må kuttes med 220 fulltidsstillinger. Nedskjæringene gjelder både vitenskapelige og administrative stillinger, opplyser nettstedet Universityworldnews.com. Kuttet i antall stillinger skyldes i første rekke at universitetet har tapt stort på sine økonomiske investeringer.

STORBRIANNIA

Kvinner ønsker forfremmelse

■ En undersøkelse utført av forskere ved Glasgow Caledonian University viser at kvinnelige akademikere søker om forfremmelse i tilnærmet like stor grad som sine mannlige kolleger, opplyser The Times Higher Education. Tidligere har man trodd at bekymringer rundt det å kombinere arbeidsliv og familieliv hindret kvinner i å søke på toppjobbene innen høyere utdanning. Slik er det altså ikke, selv om undersøkelsen viste at kvinnene bekymret seg noe mer for dette enn menn når det gjaldt jobber utenfor akademien. Begge kjønn oppga samme grunner for å søke om forfremmelse: høyere lønn, personlig utvikling eller oppmuntring fra ledelsen til å gjøre det.

EUROPA

Forskere bør lede forskningsråd

■ En ekspertgruppe som har evaluert Det europeiske forskningsrådet, European Research Council (ERC), mener det ville ha vært bedre om forskerne selv deltok mer i ledelsen av rådet, skriver nettstedet EurActive.com. Mange forskere har i lengre tid uttrykt frustrasjon over at ERCs system er for komplekst og byråkratisk. Disse problemene truer selve eksistensen til forskningsrådet, mener lederen av ekspertgruppen, Latvias tidligere president, professor Vaira Vīķe-Freiberga. ERC ble etablert i februar 2007 for å gi støtte til forskere og heve de vitenskapelige standardene over hele Europa.

DANMARK

Forum for kvalitetssikring

■ «Kreativitet og mangfold: Utfordringer for kvalitetssikring etter 2010» er tittelen på en konferanse om kvalitetskontroll- og utvikling ved europeiske institusjoner for høyere utdanning. Det er fjerde gang et slikt European Quality Assurance Forum (EQUAF) arrangeres. Denne gangen er Copenhagen Business School vertskap for arrangementet, som går av stabelen 19.–21. november. Bak arrangementet står blant annet the European University Association (EUA) og the European Association for Quality Assurance in Higher Education (ENQA). Nokut, Nasjonalt organ for kvalitet i utdanningen, er medlem i ENQA. Les mer på www.eua.be.

USA

Norsk uke

■ I mai ble det andre formelle US–Norway-møtet under avtalen for forsknings- og teknologisamarbeid avholdt i Washington DC. Kunnskapsdepartementet ledet den norske delegasjonen. Møtet var spesielt rettet mot samarbeid i Arktis. I september skal partene igjen treffes. Den 27.–30. september arrangeres «Transatlantic Science Week 2009» i Minneapolis, Minnesota. Statsråd Tora Aasland, ambassadør Wegger Christian Strømmen og tidligere visepresident Walter Mondale vil åpne møtet, opplyser Berit Johnne, vitenskapsråd ved den norske ambassade i Washington. Mer informasjon finnes på www.norway.org/restech.

KINA

Norge styrker samarbeid

■ Den norske ambassaden i Beijing skal ansette en prosjektkonsulent innen høyere utdanning og forskning, opplyser Forskningsrådet (NFR). Stillingen er et toårig engasjement og er en del av opptrappingen av norsk tilstedeværelse i Kina. Engasjementet er opprettet i samarbeid med NFR. Med stillingen følger blant annet ansvar for oppfølging av den statlige forsknings- og teknologiavtalen med Kina. Senere i høst vil det også bli utlyst en ny stilling som forskningsråd knyttet til Norges ambassade i Beijing. Begge stillingene er sentrale for å styrke forskningssamarbeidet med Kina.

KINA

Oppretter utdanningssentre utenlands

■ Midtens rike har besluttet å etablere tre nye kinesiske nasjonale utdanningssentre ved universiteter i Australia, Europa og USA. Kinesiske myndigheter uttaler at målet med sentrene er å øke antallet studenter som studerer kinesisk språk og kultur. Nettstedet Universityworldnews.com, som bringer nyheten, er likevel skeptisk og mener myndighetene har en baktanke: å forsøke å omvende en lite vennlig innstilt internasjonal opinion i sin favør.

DANMARK

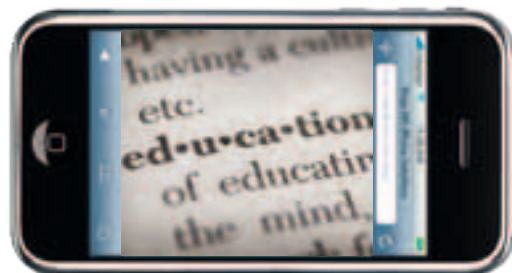
Rekordmange stipendiater

■ Statistikk for 2008 over nøkkelaktiviteter ved danske universiteter viser et rekordstort antall ph.d.-studenter. Tallene avdekker at så mange som 6271 ph.d.-studenter var registrert ved danske læresteder i fjor, en økning på 8 prosent i forhold til 2007, opplyser organisasjonen Danske universiteter. I samme periode er antall godkjente doktoravhandlinger steget med 11 prosent. Statistikken viser også at antall eksternt finansierte forskningsprosjekter i 2008 steg med 12 prosent i forhold til året før. Inntektene er steget med 14 prosent. Les mer på <http://dkuni.dk/>.

USA

Lærebøker på iPhone

■ E-læringsselskapet CourseSmart planlegger å gjøre e-bøker fra kjente lærebokforlag tilgjengelige via iPhone. Selskapet har inngått en avtale med Apple om dette, melder the Wall Street Journal. I en uttalelse fra selskapet heter det at man ikke forventer at studentene kommer til å lese hele bøker på sine håndholdte duppeditter. Men all tekst fra boken vil være tilgjengelig og kan være til hjelp når studentene har behov for å finne svar på oppgaver, for eksempel når de jobber i kollokviegrupper.

FRANKRIKE

Satser på energiforskning

■ En ny, fransk energiforskningsorganisasjon har blitt etablert for å koordinere og forbedre effektiviteten til sektoren nasjonalt, samt for å bidra til europeisk forskning, opplyser Universityworldnews.com. Organisasjonen har fått navnet ANCRE, Alliance Nationale de Coordination de la Recherche pour l'Energie, og ble lansert av høyere utdannings- og forskningsminister Valérie Pécresse og energi- og miljøminister Jean-Louis Borloo. Bak etableringen står det franske atomenergibyrået CEA, det franske oljeinstituttet IFP og det franske forskningsrådet CNRS. ANCRE skal samarbeide med disse tre, men også med universiteter og andre offentlige forskningsinstitutt innenfor sektoren.

STORBRITANNIA

– Mer samarbeid mellom bedrifter og universitet

■ Nesten alle, det vil si 97 prosent, av Europas studenter vil at næringsliv og utdanningsinstitusjoner skal samarbeide mer, opplyser det svenske Høgskoleverket. Studentene er spesielt opptatt av at de gjennom utdannelsen skal få tilstrekkelig kunnskap og kompetanse om det som faktisk etterspørres i arbeidsmarkedet. Det viser undersøkelsen «Students and Higher Education Reform», foretatt blant studenter i 31 europeiske land, inkludert Tyrkia.

USA

Kvinnelige ingeniørstudenter slutter ikke

■ Nye tall viser at selv om det kan være vanskelig å få kvinner til å studere realfag, så er det ikke et problem å få de som faktisk begynner til å bli værende. Kvinnelige studenter blir værende i like stor grad som menn. Det er derfor viktigere å bruke ressurser på å få kvinner til å begynne på realfag enn på å få de som allerede er der til å bli værende, opplyser The Chronicle of Higher Education. Tallfunnene er hentet fra en database over 70 000 ingeniørstudenter ved ni institusjoner i de sørøstlige delene av USA. Studien er utført av forskere ved Purdue University, the University of San Diego og the Rose-Hulman Institute of Technology, og skal publiseres i the Journal

DET KAN KREVJE KAMP Å BLI UNIVERSITETSREKTOR. MEN NÅR POSISJONEN ER VUNNEN, KVA KAN EIN REKTOR GJERE?

MAKT MED MODIFIKASJONAR

SIGMUND GRØNMO OG OLE PETTER OTTERSEN I SAMTALE MED PER ANDERS TODAL
FOTO: LINDA BOURNANE ENGELBERTH

Skal du bli universitetsrektor i Noreg, bør du ha gått landsgymnas. I april i år vart Sigmund Grønmo¹ med artium frå Steinkjer attvald som rektor ved Universitetet i Bergen (UiB), medan Ole Petter Ottersen² med artium frå Orkdal vart vald til ny rektor ved Universitetet i Oslo (UiO). Forskerforum møtte rektorane ved dei to største norske universiteta for å snakke om topp, breidd og handlingsrom.

– Dei siste rektorvalkampane i Bergen og Oslo fekk mykje merksemd, og valdeltakinga var imponerende høg. Korleis tolkar de den interessa?

SG: – Eg tolkar deltakinga som eit uttrykk for at det er stor interesse for å kunne medverke i avgjerdene på universitetet. Eg er ikkje minst glad for at kvar tredje student ved UiB røysta, det er rekord. Og blant dei tilsette røysta heile 70 prosent.

OPO: – Valdeltakinga syner at universitetsdemokratiet er lys levande. Og interessa reflekterer òg ei aukande interesse i samfunnet for forskning og utdanning, som er i ferd med å bli viktigare som politiske felt.

– Interessa for rektorvala er paradoksalt: I begge vala hadde mange problem med å sjå tydelege skilnader på kandidatane³. Syner ikkje dette at rolla til ein universitetsrektor er strengt definert av rammevilkåra, og at handlingsrommet er avgrensa?

SG: – Det er sjølvsagt mykje lettare for dei som arbeider eller studerer ved universitetet å skjønne kva valet dreiar seg om, enn det er for utanforståande. Retorisk er vi nok prega av ein akademisk debattkultur. Men valdeltakinga tyder på at studentar og tilsette oppfatta skilnadene mellom kandidatane.

OPO: – I ein valkamp er det visse måtar ein må formulere seg på, anten det er på universitetet eller i politikken. Den litt ulne måten å uttrykke seg på finst òg i det politiske livet. Vi får ta litt sjølvkritikk på dette. Det er elles sant at det er stor semje om mange hovudtrekk i universitetssamfun-

net. Men dei som er inne i dei sakene som vart debatterte i valkampen, såg nysansane.

Handlingsrommet til ein rektor kan i det minste tøyast litt. Sigmund Grønmo klarte gjennom hard strid å utvide rektormakta i løpet av første perioden sin, på kostnad av universitetsdirektøren. Ved UiB hadde Kåre Rommetveit vore ein svært mektig direktør i mange år.

– Ut frå den erfaringa – har du nokon råd til Ottersen når det gjeld maktfordelinga mellom rektor og direktør?

SG: – Universitetet i Bergen har vore sett på som ganske direktørstyrt lenge. Da eg stilte til val i 2005, var det med ein klar ambisjon om å styrkje den faglege leiinga på alle nivå. Ein komité gjekk gjennom forholdet mellom rektor og direktør, og gav ein ny instruks til universitetsdirektøren. Det var viktig. Eg vil nødig uttale meg om forholda ved universitetet i Oslo. Men generelt vil eg seie at det løner seg å ha ei god prinsipiell og praktisk avklaring av dette. Da blir systemet òg mindre personavhengig.

– Knut Olav Åmås skreiv i Aftenposten før valet i Oslo: «Ottersen og hans rektorat har tyngde til å danne en faglig motvekt til direktørsjiktet ved Universitetet i Oslo – med den styringsambisiøse universitetsdirektør Gunn Elin Bjørneboe og hennes mektige administrasjon.» Kommentar, Ottersen?

OPO: – Situasjonen er hundre prosent avklart. Rektor er universitetets øvste leiar, og det er det full aksept for i heile den administrative lina.

I valkampen i Oslo var det mykje snakk om breidd versus topp, og Ole Petter Ottersen vart profilert som «elitekandidaten». Sigmund Grønmo har vore presentert som ein forsvarar av breidda.

– I røynda må universiteta dykkar vere både breidd og topp. Men det må føre til ein del dilemma. Når Ottersen skal skaffe pengar til eit senter for framtidsforskning, korleis forklarar du det til dei som får kutt i budsjetta sine fordi senteret ikkje er fullfinansiert?

OPO: – Eg sa ikkje i valkampen at det skulle bli meir pengar til senter for framtidsforskning. Du gjer det same som mange andre, du blandar saman rolla mi som leiar for eit slikt senter og mine politiske standpunkt.

– Men kva gjer du som rektor om eit slikt dilemma oppstår?

OPO: – Her er det eit viktig poeng som eg håpar Forskerforum får med seg: Når eg snakkar om breidd, snakkar eg om fagleg breidd. Eit universitet skal kunne belyse eit problem frå mange ulike vinklar. For somme tyder kanskje uttrykket «breidd» noko anna, til dømes å gje ressursar til forskning som ikkje held mål. Men ingen vinn på at ein ikkje held kvalitetskrava oppe.

– Grønmo: I løpet av rektortida di må du vel ha opplevd at omsyna til topp og breidd kolliderer?

SG: – I ein situasjon der vi må velje mellom det du kan kalle toppforskning og prioritering av breidda, er svaret enkelt. Det viktigaste kriteriet for eit universitet er fagleg kvalitet, så da må toppforskninga prioriterast.

1 Sigmund Grønmo er fødd i 1947. Han reiste frå odelen sin i Sømna og vart professor i sosiologi ved Universitetet i Bergen. Grønmo tapte rektorvalet ved UiB i 1997, men vart vald til rektor i 2005. Han vart attvald i april 2009 med 52,6 prosent av røystene.

2 Ole Petter Ottersen er fødd i 1954 på Kongsberg og oppvaksen på Kyrksæterøra. Han er professor i medisin og hjerneforskning. Ottersen leidde Senter for molekylærbiologi og nevrovitenskap ved UiO da han vart vald til rektor 2. april i år. Han fekk 65 prosent av røystene.

3 I Bergen klagar BT-lesarane over at dei ikkje skjønnte kva valet eigentleg handla om, og retorikk ekspertar skulda Grønmo og Rolf Reed for å pakke språket sitt inn i bomull. I ein kommentar om Oslo-rektorvalet i Morgenbladet vart kandidatintervjua med Ottersen og Wyller samanlikna med å sjå to glasmanetar i ein bolle vatn.

Fagleg breidd er heilt avgjerande for UiO og UiB, men kvalitet må vere avgjerande. Om nokon får mindre pengar fordi dei ikkje nådde opp kvalitativt, må ein som rektor vere tydeleg og stå for det. Om det ikkje er så klare grunnar til nedprioriteringa, må ein forklare avgjerda ut frå ei heilskapsvurdering.

OPO: – På institusjonsnivået tyder kvalitet mellom anna evne til å prioritere. Dersom ein må prioritere hardare ved kvar institusjon, er det viktig å tenkje nasjonalt. Vi må gjenopplive kongstanken om å dele oppgåvene betre mellom universiteta. I eit lite land som Noreg er det ikkje unaturleg med meir nasjonal arbeidsdeling.

SG: – Det er eg veldig einig i, og eg ser fram til å samarbeide med Ottersen om dette.

– Ei av hovudoppgåvene dykkar er å skaffe pengar til universiteta. Men alle argument de kan kome med, har politikarane og byråkratane høyrte før. Så kva kan ein rektor gjere, kva arbeidsmåtar fungerer best for å skaffe pengar?

SG: – Det er mange svar på det. Eit spesielt døme er det såkalla rektoropprøret i 2007, etter det famøse «kvileskjeret» til Djupedal. Da stod universitetsrektorane saman mot budsjettkutta. Det var ei sterkt medverkande årsak til at vi fekk ein eigen statsråd for forskning og høgare utdanning, som skaffa attende pengane som vart borte med kvileskjeret. Men ofte er det vel så effektivt å arbeide opp mot løyvende styresmakter. Eg trur det er viktig at vi arbeider over heile det politiske spekteret, både overfor regjeringa og komiteen på Stortinget.

– Ottersen skreiv i eit debattinnlegg i valkampen: «Vi trenger en rektor med stor faglig tyngde.» Kvifor er det viktig for ein universitetsrektor å vere ein merittert forskar?

OPO: – Det gjev legitimitet. Eg har inga tru på at ein kan ha stor legitimitet som leiar for universitetet utan at ein har solid fagleg bakgrunn.

– Du er sikkert mykje meir sitert internasjonalt enn Grønmo ...

OPO: – Vi kjem frå to heilt ulike fagområde, som ikkje kan samanliknast.

For unge talent som universiteta burde rekruttere, er det ikkje lenger like sjølvsgatt at dei hamnar på universitetet.

SIGMUND GRØNMO

– ... dessutan har du laga ein medisins mot vatn i hjernen⁴. Da må vel du vere betre kvalifisert som rektor enn Grønmo?

OPO: – Hm. Den ironien din gjekk meg hus forbi.

Grønmo ler, og ser ikkje fornærma ut.

SG: – Eg skal ikkje gå inn i den problemstillinga. Men eg er samd i at det er avgjerande at leiinga ved eit universitet er forankra i fagmiljøa. Eg var prorektor frå 1999 til 2001, så var eg professor att i tre år før eg vart rektor. At eg var innom fagmiljøet i mellomtida gjorde meg utan tvil til ein betre rektor.

OPO: – Eg har ambisjonar om å halde kontakten med mitt eige forskarmiljø som rektor. Det er livsfarleg å isolere seg på rektorkontoret. Eg skal tilmed prøve å få undervist litt innimellom.

Både Ottersen og Grønmo er svært klare på at universitetsrektorar skal veljast. Tidlegare universitetsdirektør Hanne Harlem har ved fleire høve kritisert dette synet.

– Harlem ser få grunnar til at universitet skal leiast annleis enn andre samfunnsinstitusjonar. Legane og sjukepleiarane vel ikkje sjefar ved sjukehusa. Kvifor er universiteta så spesielle?

SG: – Universitetet skal utvikle og formidle ny kunnskap. Det krev at leiinga sjølv er forankra i fagmiljøa. Om ikkje leiinga har legitimitet i fagmiljøa, kan det føre til overgrep mot den faglege fridomen. Og deltakinga og engasjementet ved rektorvala syner at dette er prosessar som fungerer.

OPO: – Harlem har gått glipp av den enorme skilnaden mellom universitetet og andre bedrifter. Universiteta er unike gjennom samfunnsoppdraget sitt: å innhente, forvalte og generere kunnskap. Og det er sterk

⁴ Medisinen teamet til Ottersen har laga, skal hemme tilførsel av vatn til hjernen etter hjerneslag. Opphoping av vatn i hjernen heiter hjerneødem og er vanleg etter slag. Auka trykk i kraniet kan føre til at delar av hjernen misser blodforsyninga.

samanheng mellom kreativitet og entusiasme på eine sida og medverknad på den andre. Tek ein bort medverknaden, trur eg ein tek bort mykje av kreativiteten.

– NTNU har tilsett rektor. På kva måtar skadar det forskinga ved NTNU?

OPO: – Eg vil ikkje leggje meg opp i kva som skjer internt ved NTNU. Tilsett rektor kan sikkert fungere i mange samanhengar. Men eg trur universitetssamfunnet på sikt er betre tent med vald rektor. Valsystemet gjev universitetet eit tryggingsnett.

SG: – I NTNU-modellen heng tilsett rektor saman med ekstern styreleiar. Sjølv om rektor Digernes og styreleiar Arnstad gjer ein utmerkt jobb, er det eit prinsipielt poeng her: Skal universitetets øvste organ leiast av ein person som kjem utanfrå og ovanfrå? Eit universitet skal ikkje berre ha fagleg fridom, men òg institusjonell autonomi.

– Kvalitetsreforma har gjort mange universitetsfolk ulukkelege. Du, Grønmo har lenge vore svært kritisk til reforma. Men har dei vitskaplege tilsette i Bergen meir tid til forskning no enn da du vart rektor?

SG: – Vi er i alle fall mykje meir merksame på kva vi kan gjere innanfor rammene av kvalitetsreforma for å skaffe oss tid til forskning. Det er for lite tid til forskning i så å seie alle fagmiljøa våre. Ved UiB arbeider vi for å forenkle studietilbodet og omorganisere undervisninga for å frigjere tid. Truleg oppretta universiteta ei tid for mange nye, fancy kurstilbod og studium. No konsentrerer vi oss meir om kjernedisiplinane. Likevel støyter vi mot ressursavgrensingane.

– Ottersen leia ei evaluering av UiO i 2001. Kjærleik til universitetet får forskarane til å bli verande, konkluderte du da. Er kjærleiken sterkare eller svakare i dag?

OPO: – Eg trur framleis mange er stolte over å ha universitetet som arbeidsplass. Men det er òg meir frustrasjon på grunn av dei økonomiske vilkåra.

SG: – Personleg blir eg meir og meir glad i universitetet som arbeidsplass, og eg veit at svært mange kollegaer kjenner det slik. Men for unge

Vi må gjenopplive kongstanken om å dele oppgåvene betre mellom universiteta.

OLE PETTER OTTERSEN

talent som universiteta burde rekruttere, er det ikkje lenger like sjølv sagt at dei hamnar på universitetet.

– Den ekstreme bruken av mellombels stillingar ved universiteta er ikkje bra for kjærleiken?

OPO: – Nei. Vi må sikre meir føreseielege karriereløp. Noko uvisse vil det alltid vere i arbeidet som forskar, men i dag er det for mykje.

SG: – Vi må sørge for at folk lettare kan planleggje framtida si ved universitetet. Vi må få opp talet på stipendiat- og postdoktorstillingar, men få ned talet på dei andre som går i mellombels engasjement i år etter år.

– Har universiteta vore flinke nok til å bruke dei høva de har for å gje fleire fast tilsetjing?

OPO: – Nei. Vi må feie for eiga dør, og bør vere mykje meir kreative i arbeidet med å gjere karrierane meir føreseielege.

SG: – Ein måte kan vere å bruke dei eksterne forskingsmidlane våre til å finansiere fleire professor- og førsteamanuensisstillingar. Det vi ikkje vil ha meir av, er reine forskarstillingar utan undervisning.

– UiO har hatt som ambisiøst eller urealistisk mål å vere blant Europas beste universitet. Korleis pregar storleiken på universiteta dykkar ambisjonsnivået?

OPO: – Å skalere ned studentmassen for å prøve bli eit reint eliteuniversitet er ikkje politisk mogleg. Vi skal ha ein studentmasse på eit nivå kring dagens, men det er rom for å forbetre kvaliteten likevel. Vi kan aldri kome på topp i Europa, men å klatre på rankinglistene er mogleg.

SG: – Vi bør først og fremst ha ambisjonar om forskingskvalitet. UiO får nok litt ekstra gjennom storleiken sin, med større fagmiljø og meir å velje i. Men UiB har eit bra handlingsrom som eit mellomstort europeisk universitet. Og sjølv om Noreg har fått mange nye universitet, må vi halde på profilen vår som eit breitt og internasjonalt synleg forskingsuniversitet. Det er det vi skal vere. ■

KVEN: Elise Anonby Olsvik, Kenneth Pettersen og Ole Andreas Engen ved Universitetet i Stavanger, Peter Burgess og Nina Boy ved Institutt for fredsforskning.

KVA: Forskar på tryggleikstiltak i norsk sivil luftfart. Er dagens tiltak effektive – og korleis kan dei eventuelt bli betre?

KORLEIS: Feltarbeid på tre norske flyplassar, i tett kontakt med alle grupper av tilsette som arbeider med tryggleik. Teoriutvikling.

AV KJERSTIN GJENGEDAL

Tryggleiksmaski

I dag er luftfartsindustrien mykje reddare for terror enn for tekniske feil. Det har ført til store endringar i tryggleiksprosedyrane på flyplassane.

PROSJEKT: The Social Determination of Risk: Critical Infrastructure and Mass Transportation Protection in the Norwegian Civil Aviation Sector. INSTITUSJON: UiS, Prio, Avinor. FAGRETNING: Risikostyring og samfunnstryggleik. FINANSIERING: Noregs forskingsråd gjennom SAMRISK-programmet. UUNNVERLEGE VERKTØY: Datamaskinar til skriving. PUBLISERINGSFORM: Artiklar i internasjonale tidsskrift, to doktorgradar, fleire mastergradar. NY KUNNSKAP: Korleis sosiale og kulturelle variablar bør inngå som ein del av risikostyringa.

kineriet

Mange yrkesgrupper har ansvar for at flytrafikken skal være sikker. Dei siste åra er det blitt vanskelegare for dei å gjere jobben sin.

Det har blitt ein tøff jobb å være flypassasjer dei siste åra. Har ein eigentleg lov å ha med striketøyet på flyet? Kva med den ammande mora på veg heim frå jobbreise, slepp ho igjennom tryggleikskontrollen med morsmjølka som er blitt pumpa i løpet av dagen? Kvifor er sjampoen eit potensielt terrorvåpen i originalflaska, men heilt ufarleg i 100-millilitersflasker?

– Reguleringa av tryggleiken i luftfarten blir meir og meir spesifikk, og også meir og meir hemmeleg. Kva som blir regulert, og korleis overvaking og regulering blir utført, skal ikkje gjerast offentleg, av den enkle grunn at terroristane ikkje skal vite korleis tryggleikspersonalet tenkjer. Det har nedfelt seg i at vi passasjerar ikkje nødvendigvis får beskjed om kva som er lov å ha med på flyet, og kva som ikkje er lov, seier Ole Andreas Engen ved Universitetet i Stavanger.

Mange vegar til risikoforskning

Som forskar på prosjektet The Social Determination of Risk er det for tida jobben hans å avdekke interessante dilemma og paradoks som oppstår når norske flyplassar raskt skal innføre EU-reglar som dei ikkje alltid ser nytten i. Gjennom å bruke norsk sivil luftfart som case, skal prosjektet utvikle eit samfunnsfagbasert teoretisk rammeverk for studiar og handtering av risiko. Rammeverket skal omfatte risiko som ein reell og objektiv storleik, men også korleis individ og grupper i ulike sosiale samanhangar vurderer og oppfattar risiko. Spekteret av samfunnsvitskaplege tilnærmingar til risiko er stort, og det er ei utfordring for forskarane å sy det heile i hop slik at dei kan bygge vidare på det.

Frå råd til lov

Moderne sivil luftfart har vore underlagt ei viss overnasjonal styring gjennom FN-organet Inter-

national Civil Aviation Organization (ICAO), som gjev råd til nasjonale styresmakter om korleis sivil luftfart, inkludert tryggleik, skal drivast. Ut frå desse råda har det vore etablert nasjonale og regionale praksisar, avhengig av trusselvurderingar og andre omsyn, men råda har ikkje hatt sanksjonar knytt til seg.

Så kom 11. september 2001. Sidan har vestlege styresmakter kappast om å overby kvarandre på tryggleiksfronten. Resultatet er at tryggleiksregima ved europeiske, og dermed norske, flyplassar er blitt drastisk endra. EU-reglane har form av lovgeving, og medan ein før var mest opptekne av tekniske feil, er det terror som er den altoverskyggande potensielle trusselen no for tida. Og det er ikkje berre passasjerar som skal kontrollrast. Også dei som jobbar på flyplassane eller om bord på flya, blir overvaka og kontrollerte.

– Ein del tilsette i luftfarten synest naturleg nok det er paradoksalt at dei, som har ansvar for at flya skal kome trygt fram, også blir sett på som potensielle terroristar. Det finst eigne folk som skal kontrollere dei som jobbar på flyplassane, og det fører lett til sosiale spenningar og konflikhtar. Det gjer heile tryggleikssituasjonen veldig komplisert, og det viser kvifor ei teknisk tilnærming til risiko ikkje lenger er tilstrekkeleg, forklarar Engen.

I Båtsfjord som på Heathrow

For å skaffe eit empirisk grunnlag for å analysere denne risikoen i ein norsk kontekst, har prosjektet knytt til seg ein doktorgradsstipendiat med bakgrunn frå sosialantropologi. Elise Anonby Olsvik har gjort feltarbeid på tre norske flyplassar: Sola, Gardermoen og Båtsfjord. Der har ho arbeidd tett med alle som har ansvar for tryggleiken, intervjuar dei og følgd dei i arbeidet.

– Reguleringane som er innførte dei siste åra, er standardiserte og detaljstyrte frå EU-nivå, slik at det som gjeld på Heathrow også skal gjelde i Båtsfjord. Det er ikkje mykje rom for å gjere lokale tilpassingar, og det står i sterk kontrast til måten risikoregime tradisjonelt har utvikla seg på i norsk industri. Vanlegvis er det nettopp lokal ekspertise og lokale tilhøve som avgjer korleis prosedyrane blir, peikar Kenneth Pettersen på.

Innan luftfarten er den lokale ekspertisen langt på veg blitt utdefinert. Det gjer at mange reguleringar blir vanskelege å handheve i praksis.

Verst for dei tilsette

– Sunn fornuft seier oss at situasjonen på ein liten, norsk utkantflyplass er annleis enn på ein stor, internasjonal flyplass, og dermed er det klart at dei som jobbar med tryggleiken, reagerer på mange av reguleringane. Dei ser at rutinar som skal innførast, ikkje fungerer fordi dei er tilpassa ein større flyplass med fleire ressursar og ein annan økonomi. Her ligg kjernen i mange av konfliktane vi ser, seier Engen.

The Social Determination of Risk

- Samarbeid mellom Institutt for freds- forskning, Senter for risikostyring og samfunnstryggleik (SEROS) ved Universitetet i Stavanger, og Avinor.
- Finansierte av Forskringsrådet gjennom Samrisk-programmet.
- Prosjektperiode: 2007-2010.
- www.prio.no/SORISK/

Korleis definerer og handterer menneske risiko? Kenneth Pettersen (t.v.) og Ole Andreas Engen studerer luftfartsindustrien for å få vite meir om dette.

Overalt der menneske samlast, høyrer ein historier om uforståelege reglar for kabinbagasje og vilkårleg behandling i tryggleikskontrollen. Likevel vågar forskarane å hevde at tiltaka på passasjersida sannsynlegvis har hatt ein viss effekt. I det minste kjem flya seg stort sett av garde, sjølv om passasjerane er irriterte. Det er på driftssida at utfordringane er størst.

– Mellom anna handlar det om at dei som jobbar i luftfarten, får redusert handlingsrom. Frå eit tryggleikssynspunkt ønskjer ein seg jo helst årvakne, kompetente tilsette som er i stand til å ta avgjerder, og som får den tilliten som er nødvendig for å kunne ta dei. Men dagens tryggleiksregime fungerer nesten motsett. Dei tilsette får ingen tillit, men berre ei liste over ting som skal sjekkast. Dei blir fråtekne sjansen til å tenkje sjølv, forklarar Pettersen.

Ansvar utan fridom

Denne konfliktdimensjonen går heilt til topps på flyplassane. Den som er tryggleikssjef på ein flyplass, vil gjerne ha fridom til å ta avgjerder som vedkomande tykkjer er mest mogleg fornuftige. I staden blir tryggleikssjefen redusert til å gjennomføre avgjerder tekne på EU-nivå.

– Dei blir fråtekne myndigheit, men sit framleis att med ansvaret. Det er ein frustrerende situasjon. På kva punkt blir reglane som skal

auke tryggleiken, i seg sjølv ein risiko? Eitt av hovudpoenga med prosjektet er å avdekke desse paradoksa, seier Engen.

Slike paradoks kan i seg sjølv utgjere ein tryggleikstrussel når systemet misser legitimitet hos dei som skal handheve det. Engen dreg parallellar til petroleumsindustrien, som han også arbeider med:

– Skal ein ut på ei plattform, blir ein sjekka minst like mykje som når ein skal fly, men i motsetnad til i luftfarten, har tilsette i oljeindustrien veldig høg tillit til tryggleiksregulerin-

gane. Ikkje minst er fagforeiningane pådrivarar for meir detaljert styring. Vi veit ikkje nok om kvifor legitimiteten innanfor systemet er så ulik i desse to tilfella, men det viser at utfallet ikkje er gitt, og det opnar for interessante samanlikningar.

Er tiltaka effektive?

I tillegg til å utvikle ny teori skal forskarane altså kartlegge kor vellukka dei nye tryggleiksreguleringane er, sett frå eit norsk synspunkt.

– Vi opererer med ei viss arbeidsdeling, der forskarane ved UiS ser på dei tekniske og empiriske sidene ved risiko, som dei har mykje kompetanse på, medan vi ved Institutt for fredsforskning fokuserer meir på dei sosiale og etiske aspekta og korleis desse påverkar risikohandtering. Vi jobbar meir med teoriutvikling og med generell risikoforståing, ikkje berre i høve til luftfarten. Denne arbeidsdelinga var eit eksperiment, men eg tykkjer det har fungert bra, seier leiar for prosjektet, Peter Burgess ved Prio.

I 2010 går prosjektperioden ut. Då blir det opp til luftfartsindustrien korleis resultata skal nyttast. ■

SEROS

- Etablert i januar 2009 med basis i eksisterande fagmiljø.
- Organiserer den anvendte forskinga innan risikostyring og samfunnsstryggleik ved UiS.
- Utviklar teoriar og metodar for å strukturere problem som oppstår når avgjerder skal takast under risiko og uvisse, og for å analysere og styre risiko og ta avgjerder.
- Er retta inn mot ulike område, som petroleumsindustri, transport og helse.

Bildet av denne blekkspruten ble tatt i bakgården til Det Kgl. Norske Videnskabers Selskabs Museum i oktober 1958. Institusjonen heter nå NTNU Vitenskapsmuseet. Foto: Klaus Forbregd, Trondheim.

Universitetsbiblioteket i Trondheim, NTNU, har leid ut fotografiet til bruk i Forskerforum.

Gjør porten vid ved Berkeley

Få slipper inn på amerikanske eliteuniversiteter. Men ved Berkeley i California har professor Trond Petersen satt døra på vidt gap for norske studenter og forskere.

TEKST OG FOTO: IDA KVITTINGEN

– Han burde ha vunnet en pris for dette arbeidet, utbryter førsteamanuensis Arild Blekesaune.

Vi er ved det norske forskningssenteret i Berkeley, der sosiologen fra NTNU har slått seg ned for noen måneder. Han er svært fornøyd med ordningen som sikrer gjesteforskere en velutstyrt arbeidsplass og et kollegialt fellesskap. Mannen han mener bør berømmes, heter Trond Petersen.

Bachelorstudenter, doktorander og profesorer; de fleste norske akademikere som kommer til University of California, Berkeley, har hørt navnet. Den norske sosiologiprofessoren opprettet senteret for norske gjesteforskere i 2002. Han er også arkitekten bak en suksessrik utvekslingsordning for norske studenter. Det hele begynte som et eksperiment.

– Det er et privilegium å jobbe og studere ved et universitet som Berkeley. Jeg ønsket at flere skulle få oppleve det stimulerende akademiske miljøet. Men toppuniversitetene er ofte ikke så interesserte i å åpne opp for generelle avtaler. Hele verden ønsker jo å komme. Jeg tenkte at vi fikk prøve likevel, sier Petersen.

Antallet eksploderte

– Jeg skal ikke si det var lett. Det å få til denne typen utvekslingsavtaler krever at noen er villige til å koordinere det hele, og har nettverket til å gjøre det. Initiativet må komme innenfra, ellers vil ikke eliteuniversitetene vite av det. Det nytter ikke å gjøre det på institusjonsnivå heller, det blir for mye byråkrati. Jeg jobbet bevisst mot fagfolk ved de enkelte universitetene. Det tok lang tid å få dette på plass.

– Hvorfor?

– Det var skepsis både i Norge og ved Berkeley til om det var mulig, sier han.

Det skulle vise seg ikke bare å være mulig å sende over de 26 første studentene i 2005. I dag kommer nærmere 200 norske studenter og rundt 30 forskere hvert år, gjennom en rekke avtaler. Petersen har en finger med i de fleste. Det er ikke bare sosiologer han henter over Atlanteren. Statsvitere fra NTNU, økonomer fra Handelshøyskolen BI og pedagoger fra Universitetet i Oslo strømmet til universitetet. Til sammen utgjør de en betydelig andel av utvekslingsstudentene ved Berkeley. Om lag hver fjerde Lånekasse-finansierte nordmann som tar deler av graden sin i USA, reiser med Petersen.

Norge ikke like populært

De norske studentene får mye igjen for et semester i universitetsbyen utenfor San Francisco, ifølge Petersen. Men hva tjener eliteuniversitetet Berkeley på å inkludere dem? Norske universiteter ligger langt nede på internasjonale rangeringer – om de er med i det hele tatt.

– Dette er en eksepsjonell ordning, og jeg passer nøye på at den fungerer. Om de norske studentene senker nivået på undervisningen, vil jeg få beskjed med en gang. Men tilbakemeldingene så langt har tvert imot vært svært positive – de er en berikelse for undervisningen, sier Petersen.

Hovedporten på campus bærer navnet til norske Peder Sæther, en av grunnleggerne av Californias eldste universitet. Trond Petersen (bildet) sørger for at nordmenn deltar ved toppuniversitetet også i dag.

De amerikanske studentene har godt av å få åpnet øynene mot verden, mener professoren. Nordmennene gir dem nye perspektiver.

– Berkeley er en global aktør når det gjelder forskning, men studentene på lavere grad er langt fra internasjonale. Få studenter kommer utenfra, forklarer han.

University of California, Berkeley

- Grunnlagt i 1868 som det første universitetet i California.
- University of California har i dag ti avdelinger spredd over hele delstaten.
- 35 500 studenter.
- 2000 ansatte.
- 20 nobelprisvinnere (sju nåværende ansatte).

Neste mål er å øke trafikken til Norge. Foreløpig er utvekslingen en enveis affære.

– Det er jo et problem når avtaleuniversitetene ikke er på samme nivå. Studenter ønsker alltid å dra til et miljø som er bedre eller i det minste like bra som deres eget, sier Petersen.

Man skulle dermed tro Berkeley-studentene er skeptiske til Norge. Men i en spørreundersøkelse Petersen gjorde blant laveregradsstudenter, sa 140 av 210 at de i alle fall kunne tenke seg å vurdere muligheten.

Mye penger

Det var litt tilfeldig at Oslo-mannen havnet i USA. Etter to hovedfag, i sosiologi og økonomi, ble Petersen anbefalt å dra til mulighetenes land

for å skaffe seg en doktorgrad. Siden ble han, av kjærlighet til en amerikansk kvinne – og det amerikanske universitetssystemet. I dag er han instituttleder for sosiologiavdelingen ved Berkeley.

– Det er veldig gode muligheter for akademikere ved toppuniversitetene i USA. Institusjonene er langt mer ressursrike på alle måter; det er gode kolleger, studenter og midler til å drive forskning, sier Petersen.

Som periodevis professor ved Universitetet i Oslo har han gjort seg opp en mening om styrker og svakheter ved begge lands akademier.

Han mener norske universiteter har potensial, men trenger noe å strekke seg etter.

– Om man vil bli virkelig god, bør man se seg om etter gode modeller. Berkeley er relevant fordi det er offentlig finansiert og har mange studenter per ansatt. Slik sett ligner det mer på Universitetet i Oslo enn private Harvard, sier han.

Subjektivt system

Men selv om Berkeley er et offentlig universitet, har det store inntekter fra blant annet stiftelseskapital, gaver og studieavgifter. Lønningene er langt bedre enn i Norge.

– Det er viktig å sette pris på de ansatte. Vi praktiserer stor grad av differensiering – lønnen blant de vitenskapelig ansatte varierer med mer enn 100 prosent. Mentaliteten blant ledelsen er at vi vil bruke mer penger på dem som hjelper oss mest, når det gjelder forskning, undervisning, veiledning og komitéarbeid. Det er dessuten stor konkurranse om de beste, så for å lokke dem til oss må vi betale. Vi har klare målsetninger rundt hvem vi vil rekruttere, og så går vi ut og henter dem, sier Petersen.

UC Berkeley ligger et sted mellom det norske

Selv om det etniske mangfoldet er stort, er det få utenlandske studenter ved Berkeley.

– Amerikanerne trenger de internasjonale perspektivene de får ved kontakten med de norske studentene, hevder Trond Petersen.

systemet og de private, amerikanske universitetene, ifølge Petersen. Sistnevnte fungerer mer som bedrifter enn offentlige institusjoner.

– Det norske systemet er derimot svært rettighetsorientert, der skal man måles mest etter hvor mye man har forsket, sier Petersen.

– I USA er det nok atskillig mer subjektivt ved ansettelse – men også mer demokratisk, legger han til.

– Alle de vitenskapelig ansatte er med på å bestemme hvem de vil ha med på laget. Man stemmer over kandidater til stillinger.

– Mer undervisning

Ressurstilfanget ved Berkeley gjør at det økonomiske presset på den enkelte forsker er langt mindre, ifølge Petersen. Her er ingen tellekanter.

– Det forventes selvsagt at vi publiserer, men ikke på den samme måten. Kvantitet blir sett på som ganske irrelevant, kvalitet og originalitet er langt viktigere. Her kan man bli belønnet 20 år seinere, om det viser seg at arbeidet har hatt innflytelse, sier Petersen.

Han synes imidlertid tellekantsystemet har

vært en vekker for norsk akademia.

– Vi fikk i hvert fall satt fokus på at vi verdssetter publisering. Det var på tide. Men det bør ikke bli et altoverskyggende mål.

Ved siden av publiseringspresset klager norske akademikere over liten tid til forskning. Petersens erfaring er den motsatte.

– Jeg kan bare snakke for tida før kvalitetsreformen, men jeg synes jeg hadde mye mer tid til forskning i Oslo enn her, sier han.

– Etter min mening burde det legges mer vekt på studentene i Norge, selv om det tar noe

tid vekk fra forskningen. Her blir undervisningen ansett som en svært viktig oppgave, og det gir resultater. De norske studentene som kommer hit, forteller meg at undervisningen er bedre og professorene mer tilgjengelige. Og at de i større grad blir tatt på alvor.

Kontroversiell

Om det legges så stor vekt på undervisning, hvordan får Berkeley-akademikeren tid til forskning? Svaret ligger delvis i at virket ved et toppuniversitet har sin pris. Her er det uaktuelt med vanlig 40-timers uke.

– Folk jobber mye, konkluderer Petersen.

– Jeg vil anslå at de fleste professorene jobber 70-80 timer i uka. Men det følger med når man velger en slik jobb, hevder han.

Valgretorikken har fått ham i trøbbel før. Som forsker vakte han akademisk harnisk da han for noen år tilbake hevdet at kjønnsforskjeller på arbeidsmarkedet ikke først og fremst skyldes diskriminering, men det at kvinner og menn velger ulikt.

– Jeg mener fortsatt det i stor grad dreier seg om valg, innen utdanning og familieliv. Men det er fremdeles kulturelt vanskeligere for menn å gjøre enkelte valg, for eksempel å ta lang fødselspermisjon eller jobbe deltid. Det er et hinder for likestilling, sier han.

– Det finnes også strukturelle barrierer. For dem som søker karriere innen de prestisjefylte profesjonene, er det et problem at norske barnehager stenger tidlig – her er de åpne til åtte.

– Det har kommet et forslag om døgnåpen barnehage i Norge?

– Det er å ta det svært langt.

Norsk koloni

Selv om barna er blitt voksne, får han ikke sovet mye mellom jobben som instituttleder, forsker og koordinator for utenlandske studenter og forskere. Da han startet mobilitetseksperimentet, hadde han ingen anelse om hvor omfangsrikt det skulle bli.

– Det har blitt mye arbeid, innrømmer Petersen.

Litt hjelp har han likevel fått. Norges forskningsråd bidrar med penger til det norske senteret, og Senter for internasjonalisering av høyere utdanning (SIU) har gitt gode råd om studentutvekslingen og økonomisk støtte til en av avtalene. En assistent tar noe av papirarbeidet.

Det er blitt en norsk koloni i Berkeley, og rusler man i gatene rundt campus, er sannsynligheten for å høre morsmålet stor. Kan det høye antallet nordmenn hindre reell utveksling?

– Formålet med senteret er først og fremst å tilby infrastruktur og legge til rette for norske forskere i utlandet, forklarer Petersen.

– Noen av USAs beste forskere er tilgjengelige i umiddelbar nærhet. Det er muligheter for samtaler, veiledning og deltakelse på ukentlige seminarer og doktorgradskurs. I hvor stor grad folk benytter seg av disse mulighetene, er opp til dem selv. ■

Ressurstilfanget er langt større ved UC Berkeley enn ved norske institusjoner, men toppuniversitetet er noe å strekke seg etter akademisk, mener Trond Petersen.

Senter for innovasjonsforskning ble etablert i 2008 av Universitetet i Stavanger (UiS) og International Research Institute of Stavanger AS (IRIS). Etableringen er basert på en donasjon til innovasjonsforskning på 50 mill. kroner fra familien Gjedebo.

Senterets ambisjon er å utvikle et fremragende internasjonalt forskningsfelleskap innenfor utvalgte områder. God forskningskvalitet skal kombineres med relevans. Seks forskningsprosjekter og konferansen Stavanger Innovation Summit drives i regi av senteret. Senteret skal styrke kunnskapsgrunnlaget for innovasjon i virksomheter og offentlig sektor, samt bidra til utvikling av relevante studietilbud fra bachelor til doktorgradsnivå. Det er opprettet et eget styre for senteret og et internasjonalt panel som rådgivere i faglige spørsmål.

Leder ved Senter for innovasjonsforskning

Den som ansettes skal lede og utvikle senteret til et fremragende internasjonalt forskningsfelleskap innenfor følgende forskningstema:

- ledelse av innovasjonsprosesser i bedrifter og offentlig sektor
- regionale innovasjonssystemer, bl.a energiklynger og kulturbasert næringer
- det innovative universitetet

Funksjonen som leder av senteret gjelder for en periode på fire år med mulighet for forlengelse i ytterligere to perioder på fire år. Det er også mulighet for fast ansettelse som professor ved UiS eller som forskningsleder ved IRIS.

Vi søker etter leder som har en solid faglig bakgrunn innenfor innovasjon, lederskap og strategisk forandring og som kan vise til resultater som forskningsentreprenør. Erfaring fra ledelse av forskningsprosjekter er en forutsetning.

Utforsk jobbmulighetene på www.uis.no eller www.iris.no

Jobbbrunne.no

20 NØTTER

- 1) Korleis karakteriserte dronning Elizabeth II året 1992 i ein tale ho heldt for å markere sine 40 år på trona?
- 2) Kva for London-gate ligg dei fleste regjeringsdepartementa i?
- 3) Kva er eigennamnet til guden i Det gamle testamentet?
- 4) Kva for elv har gitt namn til Kjartan Fløgstad's siste roman?
- 5) Kva vil det seie å diskutere pavens skjegg?
- 6) Kva blir riksveg 44 frå Kristiansand til Haugesund kalla?
- 7) Kva land kom far til den franske presidenten Nicolas Sarkozy frå?
- 8) Kva er ei vanleg nemning for kalsiumhydroksid, som ein får ved å behandle brent kalk med vatn?
- 9) Kva for nedsettande uttrykk blir iblant brukt om genitivsforma som «Pål sine høner» er eit eksempel på?
- 10) Nemn minst tre av dei fire nordmennene som spelte for Manchester United i 1998
- 11) Kva for bank etablerte seg i Noreg i år 2000 med det første tilbodet om nettbank for privatpersonar?
- 12) Kva for distansar tok Petter Northug gull på under ski-VM 2009?
- 13) Kva vil det seie at eit tal, for eksempel 6, er perfekt?
- 14) Kva for skodespelar er son av ein britisk hoffpoet, og fekk i 2008 for andre gong Oscar for beste mannlege hovudrolle?
- 15) Kva for del av kroppen er det som blir ramma av både ekte og falsk krupp?
- 16) Kva er den seksuelle lågaldere i Noreg?
- 17) Kva for logistisk prinsipp er nedfelt i det japanske uttrykket kanban og det engelske just-in-time?
- 18) Kor mange norske stader med bystatus har eit namn som sluttar med -by?
- 19) Kva vert separatistrørsla LTTE ofte omtala som?
- 20) Kva for song inneheld lina «You could have your choice of men / but I could never love again»?

1) Korleis karakteriserte dronning Elizabeth II året 1992 i ein tale ho heldt for å markere sine 40 år på trona?

- 1) Som eit *annus horribilis* (eit skrekkeens år)
- 2) Whitehall
- 3) Jahve
- 4) Grense Jakobselev
- 5) Å diskutere noko som ikkje finst / stridast om ingenting
- 6) Nordstjøvengen
- 7) Ungarn
- 8) Leska kalk
- 9) Garpegenitiv
- 10) Henning Berg, Ronny Johnsen, Ole Gunnar Solskjær, Erik Nevland
- 11) Skandilabanken
- 12) 30 km (dobbel jaktstart), 50 km og stafett
- 13) At summen av divisorene til talet er lik talet sjølv (6 kan delast på 1, 2 og 3, og $1+2+3=6$)
- 14) Daniel Day-Lewis
- 15) Strupen
- 16) 16 år
- 17) Produksjon etter behov (for å minimere lagring og frakt)
- 18) Ingen
- 19) Det famliske tigrane
- 20) *Jolene* (Dolly Parton)

10 KJAPPE

ANDI WEYDAHL

Medlem nr. 30115422 i Forskerforbundet.

STILLING: Fyrstemanuensis i idrett og friluftsliv ved Høgskolen i Finnmark.

UTDANNING: Embetseksamen frå Noregs idrettshøgskole og master i folkehelse frå Universitetet i Tromsø.

FYRSTE STILLING: Amanuensis ved Høgskolen i Finnmark.

KARRIEREMÅL: Eg skal snart gå av. Men framleis god forskning og artig undervising.

Sol over Finnmark

– Kva jobbar du med no?

– Eit nettkurs i trenings- og rørslelære. Det inngår i eit emne i idrett og friluftsliv, der ein tek resten i Den dominikanske republikk eller på Costa Rica. Studentane har om lag det same faginnhaldet som heime, men får oppleve ein annan kultur og får slik mykje *medlæring* med seg.

– Kor tenkjer du best?

– På fjellet, når eg går tur.

– Kva er den viktigaste fagboka i det akademiske livet ditt?

– *Vitenskapelig forfatterskap* av Ove Arboe Høeg. Boka byrjar å verte gamal, men var viktig då eg byrja å publisere vitskapleg.

– Kva er tabu i faget ditt?

– Tiltærminga mi er frå fysiologi. I Finnmark er det jo mørketid og midnattssol, så eg held på med døgn- og sesongrytmar, chronobiologi. Innan chronobiologi vert «klokkebegrepet» av mange sett på som «fy, fy».

– Kva skal til for å verte ein god idrettslærer?

– Ein må leve etter det ein lærer. Ein bør vere open for andre menneskje, ny kunnskap og interesser.

– Kven er den beste læraren du har hatt?

– Brita Larvin, som var gym-, biologi- og kjemilæraren min på vidaregåande. Ho fekk meg til å sjå samanhengen mellom desse faga og inspirerte meg til å byrje på idrettsstudiet. Eg lurar på om ho føreslo Idrettshøgskulen for meg.

– Dersom du måtte velje deg eit anna fagfelt, kva ville du ha falle ned på?

– Teknologi, kanskje. Med maskiner ville eg vel ha fått færre uføresette element.

– Om du var forskings- og høgare utdanningsminister, kva enkelttiltak ville ha vore viktigast for deg å få gjennomført?

– Utstyr til regionale høgskular og meir tid til forskingsopplegg – med og utan studentar.

– Kor var du EU-avstemningskvelden i 1994?

– Eg var heime og feira gebursdag.

– Kva vil du lese meir av i Forskerforum?

– Dei siste to gongene har eg faktisk vore svært nøgd. Men kanskje eg seier det fordi det er så godt vær i Finnmark i dag!

AV KJETIL A. BROTTVEIT

Velg en hjertesak

SÅ ER TUREN KOMMET til å prøve VGs valgomat. Jeg har tatt runden og allerede forsøkt guiden både hos Nrk og Aftenposten. Uten å bli spesielt imponert over hva jeg ble servert. Snarere noe forvirret. Jeg er visst både ganske høyrevridd og rødradikal. Men jeg håper at landets største avis kan hjelpe meg. For hvem skal få min stemme?

Jeg klikker meg inn på første spørsmål og blir litt perplex. Er virkelig aktiv dødshjelp et av de mest aktuelle helsepolitiske tema for tiden? Skal antall privatskoler begrenses? Ønsker jeg å fjerne skriftlig sidemålsundervisning? Hm. Er dette dagens viktigste skolepolitiske tema?

Nei, gi meg heller et spørsmål om forskningspolitikk. Da kan jeg virkelig vise hvilket parti jeg vil skal styre landet. Eller?

I forrige nummer av Forskerforum viste vår uhøytydelige spørreunde at forskere ikke akkurat tenker på forskningspolitikk når de skal stemme. Ikke så rart kanskje, all den tid det er vanskelig å se skillelinjene mellom partiene. Det er ikke der det avgjøres om det blir et regjeringsskifte, og Stortinget har til nå vært ganske enig om hvordan norsk forskning skal se ut.

FORSKNINGSPOLITIKK står altså ikke nødvendigvis øverst på lista hos forskere. Dette til tross for at mange har jobber hvor de er avhengige av offentlige bevilgninger, ikke minst for å få lønn, og de kan gjøre lurt i å tenke over hvilke parti som sitter på pengesekken.

Men hvis det ikke er store forskjeller på partiene, så spiller det vel ingen rolle? Tja. Dette kan nemlig se ut til å ha endret seg noe. Behandlingen av forskningsmeldingen viste at det, ifølge eksperter Forskerforum har intervjuet, for første gang framkom noen skillelinjer mellom partiene (se side 12–19). Forskjellene er imidlertid ikke oppsiktsvekkende. Alle er enige om at forskning er viktig, diskusjonen handler i stor grad om *hvor* viktig (størrelsen på bevilgningene) og *hva* som er viktigst. Kjønnskvotering, regionale forskningsfond eller mer til Skattefunn? Det er dessuten

ikke slik som i kulturlivet at Frp skiller seg ut og vil kutte hele budsjettet. Tvert i mot: Frp er den store overraskelsen. Partiet ønsker blant annet å øke den offentlige andelen av brutto nasjonalproduktet (BNP) brukt på forskning til 1,4 prosent. De har en solid forskningspolitisk talsmann i Anders Anundsen, som – kanskje til manges store ergrelse – uttrykker en innsikt i og forståelse for temaet som er en venstremann verdig. Når det gjelder de rødgrønne, er det SV som har den mest utviklede forskningspolitikken. Men overkjøringen av Aasland i regjeringen har vist at sektoren ikke er sikret, selv med en SV-statsråd.

MANGELN PÅ TYDELIG uenighet mellom partiene i forskningspolitikken kan være uheldig for sektoren. Fordi partiene har vært så samstemte til nå, gir det ikke stor avkastning for en politiker å delta på feltet. Media liker konflikt. Ingen konflikt – intet oppslag i avisen. Da tiltrekkes heller ikke sluggerne (med hederlige unntak som Odd Einar Dørum (V)). Hadde det stått om liv, hadde pengene sittet løsere. Slik er verden, og det er forståelig.

Likevel, noe har skjedd. Finanskrisen kom. Og det har nesten stått om liv også når det gjelder forskning og utvikling. Det har stått om arbeidsplasser og framtiden og hva skal vi

leve av etter oljen. Selv om økonomene nå friskmelder landet, har det vært en uvanlig tid hvor forskning nesten, men bare nesten, har funnet veien til statsministerens kontor. Sjansen til å heve forskning og innovasjon opp på et mer overordnet samfunnspolitisk nivå har blitt grepet av flere sentrale politikere. Kanskje tyder også til-

løpet til drama rundt forskningsmeldingen på at det kan bli prestisje for politikerne å jobbe med feltet. Høyres Erna Solberg var på NTNU for å fri til sektoren. Men når får vi se Jens Stoltenberg gjøre det samme? Hvorfor insisterer

de rødgrønne i sin syvpunktserklæring på at forskning hører inn under punktet «Mer kunnskap – nei til privatisering av skolen» og ikke under det første punktet «En satsing på arbeid og næringsliv»?

ETTER Å HA KLIKKET meg gjennom nesten hele valgomaten på jakt etter forskningspolitikk, blir jeg bedt om å velge tre hjertesaker. Eldreomsorg? Asylpolitikk? EU? Ikke godt å si. Hva med forskning? På seminaret «Forskning for framtiden» sa venstreleder Lars Sponheim at hjertene måtte beværes for forskningspolitikk hvis temaet skulle på dagsorden. Hans hjerte var tydelig ubeveget. Politikerne må føle seg trygge på at velgerne følger etter, dersom partiet prioriterer forskning. At det ikke er slik, vet nok Ap. Lederne i forskningssektoren har derfor ikke bare et ansvar for å fremme forskning opp mot politikerne. De må også jobbe for å bevisstgjøre sine ansatte til å fortelle politikerne det, gjennom sin stemme.

Sponheim forklarte forøvrig i samme slengen hvorfor BNP-målet er så viktig: Jo, målet fungerer som en påminnelse («antabus», var ordet han brukte) for politikerne kvelden før statsbudsjettet skal legges fram. I kampen mot Finansdepartementet måtte politikerne ha noe håndfast å komme med. (– Departementet hater det, sa Sponheim.) Hvis ikke blir forskning glemt.

Ifølge Tora Aasland nås faktisk målet om en offentlig innsats på 1 prosent av BNP til forskning neste år. Selv om det kan diskuteres hvordan regjeringen har regnet på dette, er det lov å bli optimist. Kanskje SV lykkes likevel? Riktignok sier Frp at de vil heve innsatsen til hele 1,4 prosent og krever å bli tatt seriøst. Venstre har lenge vært partiet for forskning, og sier de prioriterer det aller først. Men siden forsker-velgerne ikke, kanskje med unntak av ledere i sektoren, har dette som *sin* førsteprioritet, gjelder det å finne et parti eller regjeringalternativ som ivaretar forskning *i tillegg* til andre hjertesaker. Og hvis man må velge mellom en regjering som sier de snart når deler av BNP-målet, Frp som lover enda mer, Høyre og Venstre som virrer mellom å si ja og nei til Frp, så er vel valget enkelt? Eller? Uansett: Din stemme teller – også i forskningspolitikken.

Redaksjons-
sekretær
Elin H. Rekdal

Hvorfor insisterer de rødgrønne i sin syvpunktserklæring på at forskning hører inn under punktet «Mer kunnskap – nei til privatisering av skolen» og ikke under det første punktet «En satsing på arbeid og næringsliv»?

LEDER KRONIKK DEBATT BØKER

Send kronikkforslag til kjetil.brottveit@forskerforum.no. Kronikkens lengde må ikke overstige 10 000 tegn, inkludert mellomrom. Bidrag som trykkes honoreres med kr. 2.000,–. Innlegg må være maksimum 2000 tegn hvis de skal komme på trykk og blir ikke honorert.

Norge i verdenstoppen i å sende studenter ut

Det er skapt et bilde av at få norske studenter reiser ut. Norge ligger tvert om i tetsjiktet, skriver kronikkforfatterne. De understreker målsetningen med norsk internasjonalisering på utdanningsfeltet: økt akademisk kvalitet.

Av Ingebjørg Birkeland og Margrete Søvik, Senter for internasjonalisering av høyere utdanning (SIU)

Det synes å råde en oppfatning i norsk offentlig debatt om at Norge sender ut få studenter og at Norge sakter akterut når det gjelder internasjonal studentmobilitet. Dette var blant annet fremme i debatten om Stortingsmelding nr. 14 (2008/09) *Internasjonalisering av utdanning*. Bildet er imidlertid feil, eller i beste fall svært unyansert. I et internasjonalt perspektiv gjør Norge det svært bra. Det har vært en viss reduksjon i antall utreisende studenter de senere årene, men dette er ikke et særnorsk fenomen. Våre naboland har hatt en tilsvarende utvikling. Også i Europa for øvrig diskuteres stagnerende mobilitet.

Noe av bakgrunnen for bildet av Norge som en sinke er også den årlige publikasjonen til OECD, *Education at a Glance*, som blant annet tar for seg utviklingen i antall internasjonale studenter. Her kommer Norge relativt sett dårlig ut. Ifølge den siste rapporten var ca. 4,4 prosent

av studentene i Danmark og Sverige internasjonale studenter, mens det tilsvarende tallet i Norge var ca. 1,9 prosent. Dette tallet viser imidlertid til antall studenter som kommer *til* Norge. Det sier ingenting om antallet som reiser *fra* Norge. I debatten om studentmobilitet og internasjonalisering av høyere utdanning blandes inn- og utmobilitet ofte sammen, til tross for at drivkreftene bak er helt ulike og at de politiske målsetningene og virkemidlene er forskjellige. Det er et politisk mål å rekruttere flere utenlandske studenter til Norge, men det er en annen debatt enn hvordan vi kan legge til rette for at flere norske studenter reiser ut og hvilket måltall det er ønskelig og realistisk å strekke seg mot.

Det er visse svakheter i internasjonal mobilitetsstatistikk. Landene definerer internasjonale studenter noe ulikt, og ikke alle land rapporterer til internasjonale statistikkbyråer. OECDs statistikker gir imidlertid en indikasjon på forholdet mellom medlemslandene. Ser vi på 2007, sist det forelå en samlet statistikk over antall utreisende studenter til land som rapporterer til OECD, så bildet slik ut: Danske studenter i disse landene utgjorde ca. 2,7 prosent av det samlede

studenttallet i Danmark, tyske studenter ca. 2,9 prosent, finske studenter ca. 3,1 prosent, franske studenter ca. 2,5 prosent, svenske studenter ca. 3,4 prosent, britiske studenter ca. 0,9 prosent, amerikanske studenter ca. 0,2 prosent og norske studenter ca. 6,8 prosent av studenttallet i Norge.

Ikke alle norske studenter reiser til OECD-land. Ser vi på Lånekassens tall, som viser det totale antallet lånekunder som studerer i utlandet, er andelen utenlandsstudenter enda høyere. I fjor oppholdt det seg totalt 18.525 norske studenter i utlandet, på gradsstudier og utvekslingsopphold. Tallet tilsvarer ca. 9 prosent av det totale antallet studenter i Norge. Dette ligger langt over de fleste land det er aktuelt å sammenligne seg med.

EU har som mål å øke mobiliteten innenfor EU, og statistikkbyrået Eurostat samler inn nasjonale oversikter over studentmobilitet mellom landene, inkludert EØS-landene. Også her kommer Norge svært bra ut. Mens 4,9 prosent av norske studenter reiste til land i EU, reiste bare 2,6 prosent av alle danske og 2,7 prosent av alle svenske studenter til land i dette området. Finland sendte ut 3 prosent av sine studenter til

Støtten den norske Lånekassen gir, er nærmest unik i internasjonal sammenheng.

EU-området, og Tyskland 2,8 prosent. Nederland, med en velutviklet internasjonaliseringspolitikk på utdanningsområdet, sender ikke ut mer enn 2,1 prosent av sine studenter til EU-området.

Irland, Liechtenstein, Island, Makedonia, Kroatia, Kypros, Bulgaria, Slovakia, Malta og Hellas sender ut flere studenter til EU-området enn Norge. Dette kan imidlertid ikke tolkes som et svakhetstegn ved det norske systemet. Dette er til dels små land som enten har et lite utbygget system for høyere utdanning eller der det av språklige og historiske årsaker har vært vanlig at studentene har reist til bestemte destinasjoner, som irske studenter til Storbritannia og slovakiske studenter til Tsjekkia. Mye av mobiliteten fra disse landene kan betegnes som såkalt vertikal mobilitet, i Eurostats årbok forstått som mobilitet fra et land med lavere akademisk kvalitet til et land med høyere akademisk kvalitet.

Bakteppet for den norske debatten om studentmobilitet er det globale markedet for høyere utdanning, som de senere årene har eksplodert. Norske studenter er svært attraktive kunder i dette markedet. Støtten den norske Lånekassen gir, er nærmest unik i internasjonal sammenheng. Trolig er det bare Sverige som har et tilnærmet like sjenerøst system. I tillegg til vanlig lånestøtte får utenlandsstudentene støtte til reise og skolepenger. Sammen med det høye inntekts- og kostnadsnivået i Norge sammenlignet med andre land, gir dette norske studenter stor bevegelses- og valgfrihet.

Kombinasjonen av norsk velferds- og utdanningspolitikk og fremveksten av et internasjo-

nalt utdanningsmarked, styrt av markedskrefter og rekrutteringsagenter, er bakgrunnen for det særegne fenomenet som ble synlig på slutten av 1990-tallet: På kort tid ble norske studenter en av de mest tallrike gruppene av utenlandske studenter i Australia, sammen med de store sen-

Samtidig er det viktig å rette oppmerksomheten mot andre forhold enn utelukkende et økt antall utreisende studenter. Internasjonalisering av høyere utdanning dreier seg også om institusjonelt samarbeid, kurs- og gradssamarbeid og rekruttering.

I et lite land med en åpen økonomi som den norske er det svært viktig at studenter reiser ut, henter impulser og knytter kontakter.

derlandene i Asia, som India, Kina og Malaysia. Ingen andre europeiske land har vært i nærheten av å sende like mange som Norge. I 2007 sendte Norge 2417 studenter til Australia. Folkerike land som Tyskland og Storbritannia sendte rundt 1600. Sverige sendte 1007, Danmark 132, Finland 88 og Nederland 206.

Norge sender ut et høyt antall studenter, både i absolutte tall og sett i forhold til studentpopulasjonen vår. Å påstå at Norge sakker akterut blir en fordreining av debatten. Mens andre land fokuserer på rekruttering av utenlandske studenter, har det i Norge vært fokusert på utmobilitet. I et lite land med en åpen økonomi som den norske er det svært viktig at studenter reiser ut, henter impulser og knytter kontakter.

Norsk internasjonaliseringspolitikk på utdanningsområdet skiller seg fra mange andre lands politikk, ved at det overordnede målet ikke er profitte. Målet med internasjonalisering av norsk høyere utdanning, finansiert over den norske skatteseddelen, er å stimulere til økt akademisk kvalitet. I et globalt utdanningsmarked, preget av mangfoldige aktører og varierende kvalitet, er det derfor ikke minst viktig å reflektere inn relevans og kvalitet i forhold til utenlandsstudier.

Ukontroversiell pluralisme

Boka er ikkje utan religiøst gehør, men *Bibelens vakreste tekster* bør lesast som tilleggs litteratur.

Vi er alle diktarar. Vi gjev liva våre meining og retning eller fråver av meining og retning gjennom forteljingar. Forteljingar om kven vi er, om kva og kven som er viktige og uviktige for oss. Vi hentar desse forteljingane frå meiningsberande institusjonar: familie og vener, reklame- og pornofilmar, gammal fransk nybølgje, psykologibøker og aviser, formelle og uformelle arbeidsinstruksar.

Men ei forteljing har nesten forsvunne frå det offentlege rommet. Kristendommen. Ein gong ein av dei viktigaste meiningsberande institusjonane i vår kulturkrins, no med ein marginal plass i offentlegheita. Vert han tematisert, er det gjerne kritisk: «Kva meiner biskopen om homoseksuelle i vigsla stiltingar?»

Kristendommen er rett nok eit reservoar for forteljingar i populærkulturen. Ein bestefar som meg tenkjer umiddelbart på to post-nietzschianske salmar, skrivne for mange tiår sidan av no aldrende menn: Springsteens *Reason to Believe*. Cohens *Who by Fire*?

Trass i slike populærlyriske oppkome frå den kristne kjelda, er betydninga av og årsakene til kristendommens fråvær i den kristne kulturkrinsen ei ikkje uinteressant problemstilling. Ho kan stillast på ulike vis. Til dømes slik Charles Taylor gjer det i boka *A Secular Age* frå 2007: Korleis kan det ha seg at vantru, og ikkje tru, er blitt «the default option» blant intellektuelle i vår tid, at så mange trur Darwin har avkrefta Bibelen og ikkje finn intelligible posisjonar mellom ateisme og religiøs fundamentalisme?

Taylor er ein sentral intellektuell figur i Bangstad si bok: *Sekularismens ansikter*. Men Taylor er omskapt i Bangstads bilete, omdanna i hans prosjekt. Bangstad skil mellom sekularisme i tydinga 1) eit bestemt livssyn og 2) ein politisk doktrine som tek til orde for statleg nøytralitet i forhold til religionar. Hovudtemaet i boka er det siste, og han drøftar spenningsforholdet mellom sekulær statsorganisering og religion. Og han vender blikket utover Europa

og mot ulike religiøse omgjevnader: hinduisme, islam og kristendom.

I framstillinga av samtidas tenkjarar om emnet får Taylor selskap av filosofane Rawls og Habermas, juristen an-Na'im og antropologane Talal Asad og Saba Mahmood. Dei førstnemnde er langt på veg samde om sekulære prin-

sipp for organiseringa av tilhøvet mellom stat og religion. Asad og Mahmood derimot vil avvise skillet mellom sekularisme som livssyn og som politisk doktrine: Det tilslører at den sekulære staten er basert på hegemoniet til det sekulære livssynet blant lovgjevarane, anten dei no er eliten eller breie lag av folket.

Bangstad reiser sjølv spørsmålet om forholdet mellom sekularisme og islam er prega av «radikal uforenlighet», og legg vekt på tendensar i islamsk teologi som søker forsoning med sekulær statsorganisering. Og han går nærare inn på to sekulære statar, India og Sør-Afrika. Begge med eit sekulært lovverk bore fram av ein politisk elite, samstundes som religiøse forståingsformer pregar sivilsamfunn og daglegliv. Men med viktige skilnader, som at grunnleggande rettar i den indiske grunnlova ikkje gjeld for familielovgjevinga, med den innskrenkinga det inneber av

(ikkje minst muslimske) kvinners rettar.

Fagleg sett er boka i like stor grad forankra i statskunnskap og filosofi som i Bangstad sitt fag, antropologien. Men han ser ut til å beherske stoffet sitt godt. Boka er ein instruktiv kontrast til den type «forskning» der omgrepet «tverrfagleg» er ein etikett som søker å skjule at ein er uskolert i eitkvart fag, og dermed heller ikkje forstår korleis dei kan utfylle kvarandre.

Bangstad gjev ei velformulert og gjennomtenkt framstilling av mangfaldet i ulike former for kompromiss mellom religiøse tradisjonar og sekularismen som politisk doktrine. Men om boka har mange innsiktsfulle analysar, er ho svakare på syntese. Dersom drøftinga har eit føremål utover å vise mangfaldet, er det kanskje det å forsvare hovudprinsippa for sekulær statsorganisering. Dermed er boka også ukontroversiell. Bangstad føyer seg inn i det som for meg ser ut som eit mønster: yngre gåverike samfunnsvitarar som leverer gode analysar, men overlet kontroversen til uskolerte synsarar med sterke, men uklare synspunkt.

Bangstad diskuterer ikkje mangfaldet i sekulært grunngevn livssyn, utover ein kritikk av det han omtaler som sekulær absoluttisme. Og han drøftar ikkje forholdet mellom sekulære livssyn og variasjonar i statlege livssynsmonopol av sekulær type. Dermed grip han heller ikkje viktige spenningar i vår type samfunn. Mange religiøse i samfunnet vårt må forsoning seg med ein stat dei meiner garanterer og subsidierer blasfemiske ytringar, abort og forplantningsrett for homoseksuelle.

No var ikkje dette Bangstads prosjekt, men eg ser ikkje bort frå at han kunne ha realisert det også. For Bangstads bok er ikkje utan religiøst gehør. Eg foreslår likevel *Bibelens vakreste tekster* som tilleggslitteratur. Med Pergolesis *Stabat Mater* som tonefølge.

AV ODDGEIR OSLAND

Bli ein god forelesar på fem minutt

Lars Risan, Morten Christophersen, Gunn Enli, Siri Eriksen og Elena Tkachenko

Håndbok for ferske forelesere
Universitetsforlaget, 2009

144 sider

Veil. pris: 199,-

Marknaden for håndbøker er stor i akademien. Det florerer med innføringar som ikkje offisielt kallar seg 'håndbok for dummies', men som er skrivne slik at kven som helst kan læra litt om temaet. *Håndbok for ferske forelesere* er eit kløktig bidrag til denne sjangeren.

Boka har ei velvald målgruppe. Ho vender seg til ferske forelesarar og timearbeidarar på universitet og høyskular, og dette gjeld både ph.d.-ar, postdokar, vitassar og universitetslektorar. Forfattarane føreset at nokon av dei kanskje har ei pragmatisk haldning til undervisninga, og treng raske råd om korleis dei raskt kan læra seg å undervisa i norsk akademien.

Håndbok for ferske forelesere tek for seg viktige ting som førebuing, tidsbruk, teknikkar i tavleundervisning, seminarorganisering, eksamensoppgåver, sensur, kurs-evaluering. Eg likte spesielt godt rådet om at forelesarar aldri må fortelja studentane at me fekk for lite tid og måtte hoppa over fem lysark. Det er også viktig å hugsa at studentar ikkje er så flinke til å skryta av det som fungerte, men seier fort ifrå om det som glapp, for då blir faren for brest i sjølvskjerheita mindre. Forfattarane legg stor vekt på summegrupper, og det er eg einig i at er viktig.

Eit viktig pedagogisk element må framhevast, nemleg at i kvart kapittel er det minst eit skrekksce-nario som er artig å lesa, og som hjelper oss til å hugsa kva me må passa på når me underviser. Her dreier det seg for eksempel om «Døren til klasserommet er låst», «Den andre læreren er en utrolig god foreleser», «Noen studenter prater hele tiden», «Studentene leverer plagierte oppgaver». Eit anna pedagogisk element fungerer dårlegare. Boka har ei rekkje illustrasjonar med afrikanske dyr på, men dei er altfor assosiative og har

ingen informasjonsverdi.

Håndbok for ferske forelesere er flinkt skriven, men loddar ikkje djupt. Boka har knapt ein einaste referanse til pedagogisk teori, og tek ikkje stilling til nokon av debattane om læringsmetodar og -mål i undervisninga på norske skular, høgskular og universitet.

Ganske mykje av det som står i boka vil forelesaren måtte tenkja på sjølv i alle tilfelle. «Sjekk alltid at lyd og bilde fungerer i auditoriet,» rådgjev dei. «Ta på deg passende klær.» Det er på ein måte beroligande å lesa slike enkle råd i bokform, for dei bekreftar at eg ikkje er åleine med mine trivielle bekymringar. Men slike råd har liten nytteverdi, og kan fort bli av typen 'Hugs å løfta foten når du skal gå'.

Mine egne erfaringar tilseier at den største nytteverdien oppstår når pedagogikken er spesialtilpassa for det faget ein underviser i (for Gunn Enli og meg er det medievitenskap). Men dette kan jo ei generell pedagogikkbok aldri bidra med. Paradoksalt nok er den største svakheita med slike bøker at dei stimulerer interessa for å laga konkrete undervisningsopplegg utan å kunna gje råd om det faglege innhaldet.

Boka har eit jamt godt innhald som er tilfredsstillende på de fleste område, og eg gir henne karakteren C.

AV LARS NYRE

Likere enn vi tror

Dag Øistein Endsjø
Sex og religion
Universitetsforlaget, 2009
256 sider
Veil. pris: 299,-

Det beste med ferier er å kunne ta seg tid til å observere alt man over-

ser i en travel hverdag. Derfor er det sjelden spennende å ta med seg jobb på ferietur. Men da jeg tok med Dag Øistein Endsjø's bok *Sex og religion* til Namibia, der min barndomsvenninne skulle gifte seg, ble det annerledes. Gjennom ham kunne jeg på nært hold observere det tilsynelatende fremmede Afrika, og på avstand observere det velkjente, trygge Norge.

Over tre sommerdager fikk vi som bryllupsgjester bevitne en kristen vielse, en katolsk velsignelse og tradisjonelle ritualer i brudgommens stamme der brudens foreldre fikk fire kuer i bytte mot min venninne. Hyggelige omstendigheter til tross; symbolikken i kyrne er svært provoserende. Men er det egentlig så fremmed?

Endsjø beskriver blant andre kristne, hinduistiske og islamske grupperingers syn på ekteskapet,

onani, utroskap, homofili, hellig sex og ulovlig sex. Det er svært opplysende og interessante gjennomganger han gjør. Detaljmangfoldet kan bli noe overveldende, men det utgjør også bokens klare styrke ved at det genererer nysgjerrighet og spørsmål, som så kan gi ny kunnskap som nyanserer det religiøse sexlandskapet ytterligere. Ikke desto mindre var det religioners likhet som fanget min interesse i sommer. Ifølge Endsjø handler enhver religions oppfatning av sex i første omgang om å kontrollere kvinners seksualitet. For å komme fram til dette viser han til en rekke eksempler fra ulike historiske epoker, i tillegg til tekstanalyser av ulike religiøse tekster. Han demonstrer dermed at enhver religions grunnleggende kvinnesyn er at hun er noe mannen eier. Forklaringen på dette er problemet med faderskapet: En mann skal alltid kunne være hundre prosent sikker på at det faktisk er hans barn hans kone føder. Vår kristne tradisjon, og islamske, hinduistiske og jødiske tradisjoner likeså; alle sammen har vært tuftet på et kvinnesyn der bruden kan eies av brudgommen. I et slikt perspektiv blir ikke de fire kuene de norske svigerforeldrene mottok like provoserende. Ikke desto mindre er disse religiøse og kulturelle tradisjonene dypt krenkende.

Jeg diskuterte krenkelsene med en annen bryllupsgjest, en nambisk feminist og akademiker. Hun fortalte at kjøpslåingen med kyr i bytte mot koner var sterkt kritisert i visse feministiske miljøer i Afrika, mens andre feministiske bevegelser så på dem som en hyggelig gest. Det var da jeg forstod at vi er likere enn vi tror.

Fremdeles er det svært mange par som gifter seg i kirken og inngår i kirkens ritualer. Både disse og andre (vestlige) religioner er tuftet på samme kvinnesyn. Like fullt viser mange eksempler at få norske kvinner i praksis ser på seg selv som «mannens eiendom». Mye er altså i ferd med å endre seg i hverdagen, selv om de religiøse tekstenes innhold ennå benyttes ved høytider.

Det Endsjø's bok er en sterk, politisk påminnelse om, er at religiøse tekster og tradisjoners innhold som oftest brukes som argumenter mot en fremmed religions ritualer. Langt sjeldnere benyttes det som forklaringer på «det hjemlige». Dette er et paradoks vi bør ta innover oss i den norske offentlighet, særlig med tanke på den stadig voksende «islamfrykten».

AV RAGNHILD FJELLRO

Kort fortalt

Anne Halvorsen, Hans Christian Garman Johnsen, Pål Repstad
Å forske blant sine egne. Universitet og region – nærhet og uavhengighet
Høyskoleforlaget, 2009
319 sider
Veil. pris: 419,-

Boka diskuterer utfordringer ved forskning i nærmiljøet, men også mer prinsipielle sider ved det at forskningssektoren skal bli mer nyttig for egne regioner. Forord av Tora Aasland. Halvorsen er direktør for Agderforskning. Johnsen og Repstad er professorer ved Universitetet i Agder.

Kirsten Alsaker Kjerland og Knut Mikjel Rio (red.)
Kolonitid. Nordmenn på eventyr og big business i Afrika og Stillehavet
Scandinavian Academic Press, 2009
319 sider
Veil. pris: 349,-

Norge var ingen tradisjonell kolonimakt, men nordmenn deltok likevel i kolonieventyret. I boka kobles deres historie med økonomiske, sosiale og kulturelle strukturer. Kjerland koordinerer forskningsprosjektet *In the Wake of Colonialism*. Rio er førsteamanuensis ved Bergen Museum.

Erling Holden, Kristin Linnerud og Holger Schlaupitz
Transport og miljø
Tapir forlag, 2009
271 sider
Veil. pris: 345,-

Med energibruk følger det miljøproblemer. Forfatterne diskuterer problemene samfunnet står overfor og presenterer mulige løsninger. Holden er professor ved Høgskulen i Sogn og Fjordane. Linnerud er forsker II ved CICERO Senter for klimaforskning. Schlaupitz er fagleder for avdeling for energi, klima og samferdsel i Norges Naturvernforbund.

Jan Eivind Myhre
Mange veier til historien. Om historiefagets og historikernes historie
Unipub, 2009
280 sider
Veil. pris: 329,-

Boka diskuterer historiografi, teori og metoder og belyser ulike tema som følelser i historien og historiografien, plagiering, historikernes forhold til hverandre og andre fag. Forfatteren tar opp underdisipliner som studiet av barndom, byer, sosiale eliter, levekår og lokalhistorie. Myhre er professor ved Universitetet i Oslo.

Se Nord-Norge under ett

UOH-STRUKTUR: Det er flott at ministeren for forskning og høyere utdanning, Tora Aasland, har utnevnt et utvalg som igjen skal vurdere høyere utdanning i Nordland. Målet må være å få en utdanning som er til det beste for næringslivet og våre ungdommer i nord. Arbeidet bør ikke bare begrenses lokalt til Nordland fylke, men bør omfatte hele landsdelen.

For høyere utdanning i Nord-Norge blir det for smått at Nordland i dette viktige arbeid bare ser på eget fylke. Dersom det siste skjer, tror jeg arbeidet kommer til å ende opp i flere løsgjengere (utdanningsinstitusjoner) administrert av en eller annen lokal løsgjengerlov. Det beste og mest optimale for

tetet i Tromsø under en felles paraply: Universitetet i Nord-Norge. Forslaget gikk i vrangstrupen hos de fleste, og derfor står vi i dag fortsatt og krangler, konkurrerer og utarmer hverandre til glede for våre store konkurrenter utenfor landsdelen.

I dag ser vi mer og mer at for å overleve i det internasjonale konkurranseamfunnet, må vi bli større og mer synlige med dyktige og anerkjente medarbeidere, slik Stjernø-rapporten beskriver det. Det nytter ikke med en eller to tordenskjoldsoldater på hvert sitt nes. For å bli hørt og lagt merke til utenfor våre snevre grenser, må vi gå sammen og rope bare med en røst fra nord.

Vi må bruke våre ressurser til å bygge opp et stort anerkjent universitet i nord som har internasjonal faglig tyngde og bredde.

Nord-Norge vil være å se på hele landsdelen under ett, spesielt når vi vet at det i Nord-Norge totalt bare er ca. 462 000 innbyggere og ca. 17 000 høyskole- og universitetsstudenter.

Det regjeringsoppnevnte Stjernø-utvalget presenterte for noen år siden en utmerket rapport for det fremtidige Kunnskaps-Norge. De fleste innenfor høyere utdanning i Norge hoppet den gang i sine skyttergraver og gav til uttrykk at dette var tull og at de var immune mot forandring, og at de fortsatt ville være «lykkelig som liten». Heldigvis har noen utdanningsinstitusjoner kommet og andre holder på å komme opp fra sine skyttergraver, og bra er det, for ellers ville de til slutt få en stille og usynlig død.

Stjernø-rapporten beskriver blant annet at det beste for det fremtidige utdannings- og FoU-miljøet i nord vil være å samle alle høyskoler i landsdelen og universi-

Tiden er moden for at resten av høyere utdanning i nord starter en god prosess slik de har gjort det i Tromsø. Harstad holder på å gjøre det samme. Oslofjordalliansen er et annet eksempel.

Vi i Nordland må se litt større på vår høyskolestruktur enn bare å se på vårt eget fylke. Vi må bruke våre ressurser til å bygge opp et stort anerkjent universitet i nord som har internasjonal faglig tyngde og bredde. Dersom det motsette skjer, er jeg redd for at vi alle små utarmes og til slutt «ikke vil være lykkelig som liten».

Lykke til med dette meget viktige arbeid for høyere utdanning i nord.

Se også <http://snubba.hin.no/UiNN/UiNN.pdf>

AV ERLING REINSLETT,
Høgskolen i Narvik

Presisering om Observatoriet i Oslo

VITENSKAPSHISTORIE: I Forskerforum nr. 6, juni 2009, har Steinar Thorvaldsen et innlegg under tittelen «Norges første observatorium ikke i Oslo». Der skriver han: «I Forskerforum 5/09 omtales det gamle astronomiske observatoriet i Oslo fra 1833-34 som den eldste bygning i landet reist av et universitet til vitenskapelige formål. Dette er bare en halv sannhet.» Hvis Thorvaldsen hadde lest hva Sidsel Valum virkelig skrev i sin artikkel om Oslo Observatorium, hadde hans innlegg vært unødvendig. For Thorvaldsen gjengir feilaktig det som sto i Valums artikkel, idet han unnlater å gjengi ordet «norsk» foran universitet. Det som faktisk står i originalartikkelen er følgende: «Det astronomiske observatorium sto ferdig til bruk i 1833-1834. Det er den eldste bygningen reist av et norsk universitet til vitenskapelige formål.» Uttalelsen i Sidsel Valums artikkel er det således ikke grunnlag for å kritisere.

BJØRN GEIRR HARSSON, pensjonert
sjefingeniør ved Statens kartverk

Norges første observatorium lå i Kristiansund

VITENSKAPSHISTORIE: I juni-utgaven av bladet Forskerforum har førsteamanuensis Steinar Thorvaldsen fra Universitetet i Tromsø et supplement til forrige utgave, der det gamle astronomiske observatoriet i Oslo fra 1833 ble omtalt som den eldste bygning i landet reist av et universitet til vitenskapelige formål. Thorvaldsen forteller at kong Christian VII engasjerte den østerriksk-ungarske astronomiprofessor og jesuitt Maximilian Hell (1720–92) fra Wien til å observere planeten Venus fra Vardøhus festning i to år fra 1768.

En av klippfiskpionerene i Kristiansund, og dermed i Europa, William Gordon (død 1755, først kompanjong med John Ramsay), var nok tidligere ute! Han bygde sitt velutstyrte observatorium – et «tempeltårn» – i tre etasjer ved Sørsundet (seinere Lyhsallmen-

ningen) allerede i 1742, samme år som byen skiftet navn og fikk sine handelsprivilegier på plass. Gordon betalte selv, men så gikk han da også konkurs. Stjernetyding var nyttig for navigasjon, og klippfisker skulle langt av sted. Flere av britene som grunnla klippfiskindustrien, var en slags «naturfagbaserte frimurere». Et av forbildene var Newtons lærer, matematikeren Isaac Barrow (1633–77). I Gordons observatorium, som tidligere riksantikvar Roar Hauglid omtaler som «en astronomisk bygning», var det også portretter av Tycho Brahe og flere med stjernekikkerter. Det Gordon hadde bygd, ble etter flere eierskifter flyttet til Knudtzondalen før 1819, og de bevarte deler av anlegget er nå i kommunens eie.

En annen pioner i faget var for øvrig Abraham Pihl, prest, astronom og mekaniker. Han utførte etter offentlig oppdrag en rekke kartfestinger/stedsbestemmelser rundt om i Norge, fra 1785. Forøvrig vises til Christ Allan Sylthes høyst leseverdige artikkel i Årbok for Nordmøre museum 1995.

ODD W. WILLIAMSEN, konservator,
Nordmøre museum

Universitet i badekaret

UNIVERSITETET I STAVANGER:

Når man bader små barn, blir det dyvått på badet. Det skvalper og skvulper og grines hvis noen får såpe i øynene. Debatten omkring Universitetet i Stavanger kan vekke assosiasjoner til en slik badescene. Skrik og skrål, skitne unger, såpe i øynene, latter og lek. Både mor og far kan bli slitne, skli på badegulvet og få adskillige blåmerker i en slik prosess. Resultatet blir som regel bra, med nyvaskede barn, litt slitne foreldre, men stort sett en presentabel forsamling.

Anklager om mobbing er alvorlige. Diskusjon og meningsstrid på et universitet er bra. Det er på en måte essensen ved et universitet at ulike meninger møtes og argumenter må brynes mot hverandre. Krangel, utskjelling, manipulering og manglende vilje til å lytte til hverandre er en ukultur som ingen organisasjon er tjent med. Dersom man skal ha

en diskusjon, krever det en genuin åpenhet for andres argumenter.

Jeg har vært ansatt ved Universitetet i Stavanger. Jeg likte meg godt og trivdes i et kunnskapsrikt og reflektert miljø med stor evne og vilje til å samarbeide på tvers av faggrenser. Samtidig er jeg vel kjent med at det finnes store utfordringer i forhold til oppbygning av organisasjonen, økonomi og ressursfordeling. Det er slik i alle store organisasjoner, men jeg opplevde ikke at dette var verken mer eller mindre dramatisk i Stavanger enn andre steder. Nå opplever jeg imidlertid at dette har blitt pressstoff og såpeopera på en måte som skiller Stavanger ut fra andre institusjoner på en ufordelaktig måte.

Det faglige arbeidet ved Stavanger lider neppe under dette, men på sikt kan svikt i omdømme ha konsekvenser. Det er også uheldig når interne konflikter, eller om man vil, badekarscener, legges ut som offentlig «underholdning». Det er nemlig «underholdning» det lett blir når debatten og omtalen blir som den har vært. Vi trenger et rakygget universitet som kan stå fram med en romslig intern dialog og diskusjon, men samtidig også foreta nødvendige organisatoriske og strategiske valg. Det siste behøver ikke alle være enige i, men de bør kunne være enige i at universitetet må stå for noe og navigere framover.

HANS-JØRGEN WALLIN WEIHE,
fil.dr., Maihaugen/Høgskolen i
Lillehammer.

GJESTESKRIBENTEN

Dannelse

I forbindelse med debatten om dannelse som del av universitetsutdanningen rinner det meg i hu at det litterære tidsskriftet *Basar* i perioden 1979–80 hadde en serie kalt *Glitrende penner og dana folk*. Formuleringen uttrykker et motsetningspar: Mens de «glitrende penner» skriver godt, men tenker dårlig og av den grunn faller utenfor dannelsen, er kriteriet på «dana folk» at de er gode til å tenke. De må gjerne skrive godt også, men det er ikke nødvendig. En av de absolutt dannede, en av de tre som *Basar*-redaksjonen (Kjartan Fløgstad, Kjell Heggelund, Georg Johannesen) fant å beære med et eget lite essay, var Paul Botten Hansen. De to andre var Reidar Øksnevad og Georg Morgenstierne. Om den for de fleste av oss ukjente Hansen skriver således Einar Økland i *Basar* nr. 3/79: «Paul Botten Hansen var fødd i Sel i Gudbrandsdal i 1824. Han var ein lausunge frå bygdeproletariatet der. Han greidde å kome seg til Christiania og bli student ... Han blei bladstyrar for den intellektuelt strålende søndags-avisa *Illustreret Nyhedsblad* (1851–66) ... Til ei verdensutstilling i Paris laga han eit samla oversyn over heile den norske litteraturen i sitt eige århundre, *La Norvège littéraire* (1868), der han også tar med pressa og faglitteraturen ... Men størst grunn her er det til å hugse han fordi han skreiv godt og tenkte godt.»

Senere ble Paul Botten Hansen universitetsbibliotekar, og hans etterfølger i denne stillingen, Ludvig Daae, skriver i 1888 en biografisk artikkel om ham som Økland siterer rikelig fra. Her får vi bl.a. vite at Hansen hadde «Agtelse for, hvad der var sandt og gedigent» og «et betydelig moralsk Mod, en høi Grad af Frihed for Menneskefrykt. Han bøiede seg aldrig for, hva han etsteds i sin franske Bog kalder *les opinions dominantes*».

Vi ser at alt dette henger sammen. For å bli et dannet menneske, dvs. tenke (og skrive) godt, må vi ha respekt for sannheten og mot til å si det som er sant og riktig, ikke frykte andre mennesker uansett hvor mektige de er, og aldri på slapt eller opportunistisk vis slutte oss til politisk korrekte meninger.

Hansens moralske habitus slik Daae beskriver den, er hans dannelses forutsetning og samtidig dens fremtredelsesform. Under denne ligger det imidlertid enda et lag: kunnskap. Uten kunnskap, dårlig tenkning: intet begrep om sannhet og intet mot til å bruke sin egen forstand i humanitetens navn (jf Kant).

Dannelsesutvalget for høyere utdanning, som nylig har fremlagt sin innstilling, foreslår å legge et allmenndannende semesteremne inn i bachelorgraden, og med dette bøte på den svekkelse av dannelsesperspektiver som et kortere og mer teknisk orientert studium har medført. Hos denne leser har forslaget satt i gang følgende fundering: Kan dannelse studeres? Kan dannelse som sådan

læres gjennom et pensum og spesifikke problemstillinger i løpet av et semester på grunnnivå? Fins det en snarvei? Vi prøver allerede, i forbindelse med den spesifikt faglige opplæringen, å sørge for at kandid

datene våre kan tenke godt før vi sender dem ut i verden. Helst vil vi at de skal skrive godt også, og trener dem i det. Vi formidler dannelse, delvis *by telling*, men mest *by doing*. Og dette strekker seg over tid (kunsten er lang): tre eller fem eller åtte år i henhold til den nye strukturen, og slik blir studentene våre

stadig mer dannet parallelt med hvor utdannet de blir. I en slik prosess, som er den gamle, velkjente minus ett år, må vi akseptere selv å være forbilder eller eksempler, selv om vi ikke alltid og i alle sammenhenger er på nivå med Paul Botten Hansen.

Karin Gundersen,
professor i fransk litteratur,
Universitetet i Oslo

Vi formidler dannelse,
delvis *by telling*, men
mest *by doing*. Og dette
strekker seg over tid
(kunsten er lang).

Gjesteskribentene skriver sant og subjektivt om akademia. De faste gjestene er Bo Terning Hansen, Karin Gundersen, Gunnar Sivertsen og Kristin Hestflått Spilker.

Norsk institutt for vannforskning (NIVA) er en uavhengig og internasjonalt orientert forskningsstiftelse. Vi er det ledende tverrfaglige forskningssenteret i Norge innen miljø- og ressursproblemer knyttet til ferskvann, marint miljø og vannrelatert miljøvennlig teknologi. NIVA har 210 medarbeidere. I NIVA-gruppen inngår i tillegg majoritetsede forskningsselskaper og innovasjonsselskaper med ca 60 medarbeidere nasjonalt og internasjonalt.

NIVA leverer et solid faglig grunnlag for forvaltning av vannressursene nasjonalt og internasjonalt gjennom forskning, undersøkelser, utviklingsarbeid og utredninger.

Administrerende direktør

Nasjonal og internasjonal forskning, utvikling og innovasjon

NIVAs brede vannfaglige kompetanse, erfaring og forskningsmessige ekspertise har siden etableringen i 1958 representert en viktig ressurs både for norsk næringsliv, offentlig forvaltning og Norges interesser i internasjonale fora. Vi søker nå en administrerende direktør til å lede og utvikle NIVA videre.

Vår nye administrerende direktør får viktige oppgaver knyttet til videreutvikling av NIVAs rolle og posisjon i nasjonal og internasjonal oppdragsforskning, påvirkning av Instituttets rammevilkår samt jobbe aktivt for at NIVA skal sette den norske

agendaen for vannforskning. Stillingen innebærer også styreledelse for flere av NIVAs nasjonale og internasjonale innovasjonsselskaper og forskningsselskaper.

Vi ser etter deg med solid erfaring fra ledelse i kompetansevirksomhet, naturvitenskapelig bakgrunn, samt kunnskap om forskning og instituttsektoren. Vi ønsker oss en strategisk leder med gode kommunikasjons- og relasjonsskapende evner som tar valg og sørger for å forankre og skape oppslutning om dette i organisasjonen.

Eventuelle spørsmål om stillingen kan rettes til Visindi AS ved Magne Amundsen, tlf. 916 56 101 eller Heidi Wiggen, tlf. 916 56 103. Alle henvendelser behandles konfidensielt, om ønskelig også overfor vår oppdragsgiver. Søknad med CV sendes snarest via "Stillinger" på www.visindi.no

visindi

LURER DU PÅ HVA TORA AASLAND GJØR I DAG?

NÅ FINNER DU FORSKERFORUM
PÅ NETT. DAGLIG OPPDATERTE NYHETER
OG STILLINGSANNONSER.

www.forskerforum.no

Göteborgs universitet är ett av de stora i Europa med drygt 51 000 studenter och 5 500 anställda. Verksamheten bedrivs i vetenskapsområden, till allra största del i centrala Göteborg. Utbildningen och forskningen har stor bredd och hög kvalitet – det vittnar sökandetryck och Nobelpris om.

Professor i socialt arbete med inriktning mot familj och barn

med placering vid institutionen för socialt arbete

Ref.nr: E 311 1456/09

Sista ansökningsdag: 2009-09-21

För mer information se Göteborgs universitets hemsida:
www.gu.se/ledigaanstallningar

GÖTEBORGS UNIVERSITET

www.gu.se

DET LEVENDE UNIVERSITET - UMB DELTAR I DEN INTERNASJONALE KUNNSKAPSUTVIKLINGEN OM VERDENS NATURRESSURSER. UMB HAR KOMPETANSE SOM KAN SIKRE DAGENS OG FREMTIDENS LIVSGRUNNLAG. UMB HAR KONSENTRERT UTDANNING OG FORSKNING OM BIOLOGI, NATUR, MILJØ, UTVIKLINGSSTUDIER, RESSURS-FORVALTNING, ØKONOMI, SAMFUNNSVITENSKAP OG TEKNOLOGI. UMB HAR 3100 STUDENTER, 370 DOKTORGRADS-STUDENTER OG 950 ANSATTE MED EN ÅRLIG OMSETNING PÅ 750 MILL. KRONER. UMB LIGGER I ÅS KOMMUNE, CA 30 MINUTTER SØR FOR OSLO.

INSTITUTTLEDER SØKES TIL INSTITUTT FOR PLANTE- OG MILJØVITENSKAP

Institutt for plante- og miljøvitenskap har en omfattende utdannings- og forskningsaktivitet, og har for tiden omtrent 170 ansatte. Instituttet tilbyr studieprogram innen plantevitenskap, miljø- og naturressurser, agroøkologi, folkehelsevitenskap, biologi og radioøkologi.

Søknadsfrist 7. september

PROFESSOR II / FØRSTEAMANUENSIS II SØKES TIL INSTITUTT FOR NATURFORVALTING

PROFESSOR II / FØRSTEAMANUENSIS II I VINDKRAFT

Stillingen innebærer bl.a. ansvaret for undervisning knyttet til analyser, planlegging og etablering av vindkraftanlegg

PROFESSOR II / FØRSTEAMANUENSIS II I LIVSLØPSVURDERINGER

Stillingen innebærer ansvaret for undervisningsemnet "Klimaregnskap og livsløpsvurderinger" som starter opp våren 2010

PROFESSOR II / FØRSTEAMANUENSIS II I VANNKRAFT

Stillingen innebærer ansvaret for undervisning innen analyser, planlegging og etablering av vannkraftanlegg med vekt på småskala anlegg

Felles for professor II stillinger:

Stillingen representerer 20 % av et årsverk, og det tilsettes for 5 år med mulighet til forlengelse.

Søknadsfrist 7 september.

Fullstendig beskrivelse av stillingene finnes på www.umb.no/stillinger

0107
1955

jobb norge.no

hive.no

Bruk hodet: Følg hjertet

Dr. gradsstipendiater ledig ved avdeling for lærerutdanning

- innenfor **Språk, lesing og skrivning**, ref 09/35.
- innenfor **Faglitterær skrivning**, ref 09/36.
- innen området **Barnehagens rom**, ref 09/37.

Søknadsfrist er 15. september.

Fullstendige utlysninger på www.hive.no/stilling

Leiv Eiriksson mobilitetsprogram 2010

Forskningsrådet ved Internasjonale stipend (IS) lyser nå ut midler med søknadsfrist 14. oktober 2009. Forskningsrådet tilbyr stipend til vitenskapelig personale og stipendiater som ønsker et faglig opphold i USA, Canada (eller Norge). Denne stipendordningen er åpen for alle fag og disipliner. Oppholdene som søkes støttet, kan påbegynnes tidligst 1. januar 2010 og må avsluttes før 31.12.2011.

Lenke til fullstendig utlysningstekst, kontaktpersoner og søknadsskjema finner du på www.forskningsradet.no/is

NLA LÆRERHØGSKOLEN (NLA LH) er ein privat kristen høgskule med allmenn-, førskule-, etter- og vidareutdanning. Høgskulen ligg på Breistein, Bergen. Frå 1. jan 2010 vert NLA LH fusjonert med NLA HØGSKOLEN. Til saman vert då studenttalet kring 1400, talet på tilsette omlag 120.

Ledige stillingar i norsk ved NLA Lærerhøgskolen

Frå 1. januar 2010 har NLA Lærerhøgskolen ledig inntil 2 stillingar som 1. amanuensis / førstelektor / høgskolelektor i norsk. Vi er særleg interessert i å få søkjarar med førstestillingskompetanse som har språkleg fordjuping. Sjå nærare omtale av stillinga på www.nla.no

Ta gjerne kontakt for nærare opplysningar. Søknad med CV innan **15. september 2009**. Tilsette ved NLA Lærerhøgskolen må vedkjenna seg kristen tru.

Rektor Bjarne Kvam
Olav Bjordalsv. 41, 5111 Breistein
telf. 55536900/ 97597285
e-post bjarne.kvam@nla.no

NIFU STEP (Norsk institutt for studier av innovasjon, forskning og utdanning) er et anvendt samfunnsvitenskapelig forskningsinstitutt med basisbevilgning fra Norges forskningsråd. Instituttet har 90 medarbeidere og er organisert i seks programområder. Mer informasjon finnes på www.nifustep.no.

Direktør

Vi søker en direktør som sammen med instituttets medarbeidere kan styrke og videreutvikle instituttet som et nasjonalt og internasjonalt anerkjent forskningsinstitutt innenfor studier av utdanning, forskning, innovasjon og kompetanse.

Direktøren er instituttets faglige og administrative leder. Direktøren utøver helhetlig ledelse der sentrale arbeidsoppgaver er knyttet til den strategiske utviklingen av instituttet herunder fagutvikling, kompetanseutvikling, kvalitetssikring, personalforvaltning, økonomistyring og instituttets relasjoner utad.

Vi søker etter kvinne eller mann med gode lederegenskaper og relevant samfunnsvitenskapelig kompetanse. Erfaring fra faglig- og administrativ ledelse, fortrinnsvis fra FoU-institusjon tillegges stor vekt. Den som ansettes må ha gode evner til å kommunisere og samarbeide med instituttets ansatte, oppdragsgivere og brukere. Direktøren blir ansatt for en åremålsperiode på 6 år med mulighet for forlengelse. Lønn etter avtale. Medlemskap i Statens Pensjonskasse.

Flere opplysninger om stillingen fås ved henvendelse til direktør Per Hetland, telefon 22595110/98888166, e-post per.hetland@nifustep.no eller styreleder Svein Sundsbø, telefon 90954717, e-post svein.sundsbo@norskindustri.no.

Søknadsfrist 7. september 2009

Søknad med cv kan sendes i post til NIFU STEP, Wergelandsveien 7, 0167 Oslo eller som vedlegg til e-post til: torill.skirstad@nifustep.no

Vitnemål og attester innhentes etter avtale. Alle søknader og henvendelser behandles konfidensielt.

I

FORSKNINGSPOLITISK SEMINAR 3. NOVEMBER

Forskerforbundet arrangerer sitt årlige forskningspolitiske seminar tirsdag 3. november 2009 på hotell Bristol i Oslo. Tema for seminaret er *Forskning som motkonjunkturpolitikk*.

Temaet tar utgangspunkt i finanskrisen og forskning som et sentralt virkemiddel for å motvirke krisen. I denne forbindelse vil grunnforskningens rolle og behov for konsentrasjon av ressursene bli drøftet og sett i forhold til regional forskning og utvikling av regionale forskningsfond. Likeledes vil forskningsinstituttene og næringslivets roller bli belyst.

Seminaret samler vanligvis rundt 300 deltakere, og vi ser frem til tilsvarende oppslutning i år. Programmet vil bli endelig fastsatt i september. Du vil finne program og praktisk informasjon på adressen www.forskerforbundet.no/seminar.

II

LØNNSSTATISTIKK PER 31.12.2008

Forskerforbundet har utgitt tre rapporter som presenterer lønnsstatistikk for medlemmer i hhv. statlig, privat og kommunal sektor per 31.12.2008. Statistikkene er basert på spørreundersøkelser blant medlemmene i januar 2009. Rapportene kan lastes ned fra www.forskerforbundet.no/skriftserien.

III

INDIKATORRAPPORTEN 2009

Indikatorrapporten presenterer statistikk og indikatorer for det norske forsknings- og innovasjonssystemet. Nettversjonen av indikatorrapporten 2009 er nå klar. Den kan lastes ned fra Forskningsrådets nettsider, www.forskingsradet.no.

Indikatorrapporten ble utgitt første gang i 1997 og har hittil vært en toårig publikasjonsserie om det norske forsknings- og innovasjonssystemet. Fra og med i år vil indikatorrapporten komme ut årlig.

IV

VIDEREFORING AV SFF- ORDNINGEN

Både eksisterende og nye sentre vil kunne søke om midler innenfor ordningen Sentre for fremragende forskning (SFF), men Forskningsrådet vil stille tydelige krav om fornyelse

UNDERSØKELSE OM TID TIL FOU

Forskerforbundet har gjennomført en medlemsundersøkelse om tid til forskning og utviklingsarbeid ved universiteter og høyskoler. Fire av fem oppgir i denne undersøkelsen at de ikke har tilstrekkelig tid til FoU innenfor normalarbeidsdagen. To av tre oppgir at de ofte arbeider ut over normal arbeidsdag. Kun 3 % oppgir at ikke arbeide ut over normal arbeidsdag. Rapporten kan lastes ned fra www.forskerforbundet.no/skriftserien (notat 4/2009).

KURSTILBUD – SEPTEMBER/OKTOBER

Forskerforbundet arrangerer følgende sentrale kurs i sept./okt. 2009:

- 21.–22.09.09: Lobbyvirksomhet og politikk
- 23.–25.09.09: Grunnopplæring trinn I
- 24.–25.09.09: Opphavsrett
- 29.09.–01.10.09: Grunnopplæring trinn II (stat)
- 05.–06.10.09: Lønns- og arbeidsvilkår for stipendiater
- 20.–21.10.09: Kommunikasjon
- 28.–29.10.09: Seniorpolitikk og pensjon

Program og påmeldingsinformasjon blir lagt ut på www.forskerforbundet.no/kurs.

dersom eksisterende sentre søker.

Ordningen bør videreføres på samme nivå som i dag, og ha regelmessige utlysninger hvert femte år. Ingen skal utelukkes fra å søke på nytt, men fornyelse i forskningen blir avgjørende, har Hovedstyret i Norges forskningsråd besluttet. Det skriver Forskningsrådet på sine nettsider.

V

SENTRER FOR FREMRAGENDE UNDERVISNING

En arbeidsgruppe nedsatt av Universitets- og høyskolerådet foreslår etablering av sentre for fremragende undervisning. Dette er et ledd i oppfølgingen av Stjernøutvalgets innstilling. Arbeidsgruppen, som ble ledet av professor Kirsten Hofgaard Lycke fra Universitetet i Oslo, leverte sin innstilling til Kunnskapsdepartementet i juni.

Sentrene for fremragende undervisning foreslås etablert etter søknad og skal primært velges ut på bakgrunn av den faglige og pedagogiske kvaliteten. Kunnskapsdepartementet vil følge opp utredningen, og forslag til pilotprosjekt vil bli sendt ut på høring til berørte parter.

VI

TWITTER-AKSJON TVANG AP I KNE

Arbeiderpartiet lanserte i slutten av juni en valgkampanje på internett der de ber velgerne si hva som bør være viktige saker for AP i neste

stortingsperiode. Men AP glemte å ta med forskning og høyere utdanning som ett av alternativene i sin kampanje. Studentenes landsforbund, Norsk Studentunion og Forskerforbundet tok derfor initiativ til en politisk aksjon på Twitter der kravet var at AP også laget et tema om høyere utdanning og forskning på sine kampanjesider.

Twitter-aksjonen spredte seg raskt og fikk bred støtte også fra toppledelsen i Arbeiderpartiet. Blant de som fulgte aksjonen på Twitter var Jens Stoltenberg, Helga Pedersen, Raymond Johansen, Trond Giske og Hadia Tajik. Og etter bare en dags mobilisering tikket følgende melding inn fra Arbeiderpartiet: «Takk for engasjementet deres! Vi har lagt til høyere utd og forskning.»

VII

MØTER HØSTEN 2009

Representantskapet, som er Forskerforbundets øverste organ, samles til ordinært møte 12.–13. oktober 2009 på Hotell Bristol i Oslo. Alle lokallag kan sende delegater til representantskapsmøtet. Dagsorden og saksnotater sendes ut i midten av september. Representantskapet skal blant annet vedta lønnspolitisk strategi for Forskerforbundet, arbeidsprogram 2010–2012 samt budsjett, regnskap og vedtektsendringer.

Forskerforbundets Hovedstyre reiser på kombinert styremøte og institusjonsbesøk til Longyearbyen

og Tromsø 8.–10. september, og har deretter ordinære styremøter 8. oktober og 3. desember. I Longyearbyen og Tromsø skal Hovedstyret ha møter med medlemmer og til-litsvalgte, samt med representanter fra institusjonsledelse.

VIII

NY HOVEDTARIFFAVTALE I STATEN

Hovedtariffavtalen i staten for perioden 01.05.08–30.04.10, revidert per 1. mai 2009, er nå tilgjengelig som nedlastbar pdf-fil på www.forskerforbundet.no/tariffavtaler. Hefte med trykt utgave av hovedtariffavtalen kan bestilles fra sekretariatet på post@forskerforbundet.no. Vi regner med å få heftene levert i løpet av september.

IX

NY JOBB?

Husk å melde fra til Forskerforbundet sentralt dersom du har skiftet arbeidssted, endret stillingsprosent eller gått av med pensjon. For å ha et oppdatert medlemsregister er vi avhengige av å få melding fra medlemmene om endringer i arbeidsforhold. Logg deg inn på Min side for å registrere endringer: www.forskerforbundet.no/minside.

X

BEHOLD MEDLEMSKAPET VED FORSKNINGSOPPHOLD I UTLANDET

Medlemmer som reiser på forskningsopphold i Sverige, Danmark, Finland, USA, Canada eller Storbritannia, får sine rettigheter ivaretatt av Forskerforbundets søsterorganisasjon i det aktuelle landet. Det sørger avtaler om gjensidig gjestemedlemskap for.

Avtalene sikrer medlemmer i Forskerforbundet som blir ansatt innen høyere utdanning og forskning i et av disse landene gratis gjestemedlemskap som gir rett til rådgivning om arbeidskontrakter og lønnsvilkår og til andre tjenester som ordinære medlemmer får. Avtalene finner du på www.forskerforbundet.no under 'Medlemskap'.

XI

VERV EN KOLLEGA – FÅ VERVEPREMIE

Alle medlemmer som verver ett eller flere nye medlemmer til Forskerforbundet får vervepremie. Du

velger selv om du ønsker premien for én verving, eller om du ønsker å spare til tre eller fem verving. Har du vervet fem medlemmer får du en iPod Touch eller en Tivoli DAB-radio i vervepremie.

Mer informasjon på www.forskerforbundet.no/vervepremier.

Valg og virkelighet

Nytt akademisk år startet med stortingsvalgkamp. 12. august inviterte UiO til debatt om høyere utdanning og forskning. Sentrale politikere med to statsråder i spissen var invitert til meningsutveksling av rektor Ottesen, som selv tok aktivt del i ordskiftet. En rekke viktige spørsmål ble stilt – også fra engasjerte tilhørere. Når svar ble gitt, var det ikke mye nytt. Og posisjonene var de samme: regjeringspartier som forsvarer innsatsen – opposisjonen som lover mer til sektoren.

Men det gikk i denne debatten et annet skille som gir grunnlag for refleksjon. Det er skillet i virkelighetsoppfatning mellom politikere og de ansatte ved institusjonene. Hvordan hverdagen for ansatte ved våre høyskoler og universiteter egentlig er, har politikere uansett parti tydeligvis for liten kjennskap til. Selv om statsråden kan fortelle oss at hun har besøkt alle lærestedene innenfor høyere utdanning, er det grunn til å stille spørsmål om ministeren og hennes politikerkollegaer forstår hva det innebærer å få stadig økte forpliktelser, men mindre ressurser å anvende. Det er et paradoks at pengestrømmen inn øker, mens ropet om ressurser ikke avtar. Men når studenttallet går opp uten fullfinansiering, når stipendiatene blir flere uten fullfinansiering, når basisbevilgningene ikke holder tritt med behov og krav, når utstyr mangler, når infrastrukturen ikke holder mål og forskningen blir lagt til det som skulle være tid til oppladning og rekreasjon fordi arbeidstiden ikke gir tilstrekkelig rom for vitenskapelig virksomhet – da hjelper det lite med politikernes henvisning til milliardbelep som bevilges til institusjonene. Og i sin iver etter å forsvare størrelsen på bevilgningene glemmer de samme beslutningstakere å opplyse om at forskningens andel av statsbudsjettet har falt jevnt hvert år fra 3,63 prosent i 2006 til 3,46 prosent i 2009 (Nifu Steps statsbudsjettanalyse).

Vil et regjeringsskifte endre på situasjonen? Uråd å si. Livet i posisjon er ikke lett for noen. Enhver opposisjon har det enklere. Men en ting er sikkert: For å få høyere prioritet på forskning og høyere utdanning må politikere innse situasjonen for institusjonene og for de ansatte.

Institusjonsledelsene rundt om har en utfordring og et ansvar for å presentere de ansattes opplevde virkelighet til regjeringen og Stortinget. Og hvis de svikter her, har vi som fagforening en svært viktig jobb å gjøre med å formidle våre medlemmers opplevde hverdag til ledelsen og politikere.

Mye godt informasjons- og lobbyarbeid gjøres – mye står tydeligvis igjen før vår virkelighetsoppfatning deles av de sentrale beslutningstakerne. Først når dette har skjedd, er det grunn til å tro at bevilgningene begynner å tilpasse de oppgavene institusjonene er satt til å løse.

Stortingsvalget 14. september blir spennende. Forskningspolitikk er en viktig sak. Forskning har innvirkning på nær sagt alle felt i samfunnet. Forskningens resultater har betydning for befolkningen på en lang rekke områder på kort så vel som lang sikt. Det partiet som har kandidater som makter å flytte blikket fra makroplanet til det nivået hvor undervisning og forskning skjer – og viser forståelse for situasjonen – vil få min stemme.

Av Bjarne Hodne
Leder i
Forskerforbundet

Hvilken virkelighet er virkelig?

I St.melding nr. 30, «Klima for forskning», som ble presentert våren 2009, beskrives tilstanden for forskning i Norge slik: «I de fire statsbudsjettene denne regjeringen har lagt frem, er de offentlige forskningsbevilgningene økt totalt med 5,8 mrd. kroner nominelt, og 3,5 mrd. kroner målt i faste priser. Dette gir en gjennomsnittlig årlig realvekst på 4,7 prosent.» Videre sies det at tall fra 2007 viser en realvekst for UH-sektoren på drøye 1,6 mrd. kroner siden 2005.

På samme tid presenterer Forskerforbundet en spørreundersøkelse blant sine medlemmer i UH-sektoren. 2243 medlemmer deltok. I undersøkelsen svarte 79 prosent at de ikke fikk tid til forskning og utviklingsarbeid innenfor ordinær arbeidstid. 75 prosent mener at de bruker mer av fritiden til FoU-arbeid enn de mener er ønskelig. Videre viser undersøkelsen at hele 64 prosent mener at forholdene har forverret seg de siste fem årene.

Kvalitätsreformen i sektoren har stort sett satt fokus på produksjon og dokumentasjon. I forhold til undervisningen skal det produseres studiepoeng som igjen gir inntekt til institusjonen. Nye undervisningsformer,

veiledningsformer og eksamensformer skal gjennomføres. Det blir stilt større krav til tilgjengelighet. Økt ansvar, økt tidsbruk og økte arbeidsoppgaver i forhold til undervisningen stjeler tiden som skal brukes til FoU-arbeid.

Den virkeligheten jeg ser hos mine kollegaer dreier seg om en hverdag som er fylt med press fra arbeidsgiver om å yte, produsere og dokumentere. Det er liten tid til dialog og refleksjon i denne hverdagen. God undervisning og god forskning bygger på tid til refleksjon og dialog.

I mange år har flere forskere arbeidet med forskningen sin på fritiden, mye fordi det er et arbeid som gir mening også i privatlivet. Men

som Forskerforbundets undersøkelse viser, så mener hele 75 prosent at det nå blir en for stor belastning på fritiden.

Hvor er det blitt av de økte bevilgningene som regjeringen hevder de har gitt til sektoren? Hvorfor oppleves virkeligheten til regjeringen så forskjellig fra virkeligheten til det vitenskapelige personalet i UH-sektoren? Og hvilken virkelighet er den virkelige?

Forskningsminister Tora Aasland skryter av at norske forskere ligger i verdenstoppen i antall publikasjoner. Er det virkelig verdt å skryte av dette når vi vet at det meste av forskningen i UH-sektoren er gratisarbeid?

Krafttak for forskning

Vi er midt i valgkampen der partiene i politiske debatter og media argumenterer for sine hjertesaker. For oss som er opptatt av høyere utdanning og forskning, er den politiske debatt lite oppløftende. Forskning og høyere utdanning er heller ikke denne gang noe sentralt tema i debatten, og verken debattledere eller partiene fokuserer på dette. En kan undre seg over hvorfor det er slik. Vi innser at forskning og høyere utdanning ikke appellerer til de store velgermassene og at det ikke er partienes politikk på disse områdene som vil avgjøre valget, men likevel.

Verden er midt i en økonomisk krise som ikke på noen måte er over. I Norge er deler av vårt næringsliv sterkt preget av krisen. Dette gjelder særlig eksportnæringen som er sårbar for økonomiske svingninger i utlandet. Også medlemmene våre er mer eller mindre berørt. Medlemmer ved museene melder om nedgang i sponsorinntekter og andre eksterne midler. Medlemmer ved forskningsinstituttene har varslet om til dels betydelige reduksjoner i oppdragsmengden. Usikkerheten blant disse medlemmene er stor, og flere frykter for arbeidsplassene. Det rapporteres om et oppdragsmarked som tørker inn, det blir færre oppdrag, avtalte oppdrag utsettes i tid eller stoppes helt.

Det Norge trenger i en slik situasjon, er utvikling av ny kunnskap og kompetanse som kan bidra til ny næringsvirksomhet. Dette krever økt satsing på forskning, også grunnforskning, og høyere utdanning.

Når det gjelder satsing på høyere utdanning, ble nye studieplasser opprettet i revidert nasjonalbudsjett. Disse studieplassene er imidlertid ikke fullfinansierte, og institusjonene må skyte til med egne midler fra allerede anstrengt budsjett. Alle studenter har krav på god undervisning, men er de sikret det? Det er ikke bare å opprette studieplasser. Selv om de skulle være fullfinansierte, kreves det også dyktige lærere/vitenskapelige ansatte.

Av Sigríð Lem
Generalsekretær i
Forskerforbundet

Finnes disse – med nødvendig forskningserfaring, undervisningserfaring og pedagogisk bakgrunn? Ansatte i midlertidige stillinger kan trekkes inn, men har disse den nødvendige pedagogiske skolen? Det er mye snakk om mobilitet mellom academia og næringslivet, men vil det gi nok lærekrefter? Det er ikke alle i næringslivet som har den nødvendige pedagogiske kompetansen, lønns- og arbeidsvilkårene er neppe konkurransedyktige, og til slutt – er vi tjent med at næringslivet tappes for kompetanse?

Når det gjelder forskning, har det riktignok vært en realvekst i forskningsbevilgningene og i basisbevilgningene til universiteter og høyskoler, men likevel opplever den enkelte forsker at ressursene minker og arbeidsvilkårene blir dårligere. Ved universitetene og høyskolene blir basisbevilgningene spist opp av nye aktiviteter som ikke er fullfinansierte, og forskningstiden går med til andre, pålagte oppgaver.

Alle politiske partier er i utgangspunktet enige i betydningen av forskning og høyere utdanning blant annet for fremtidig verdiskaping og utvikling, men hvorfor kommer ikke dette tydelig frem i valgkampen? Hvorfor kan ikke politikerne forplikte seg til å ta et krafttak i neste stortingsperiode og konkretisere løftene i valgkampen? Det nytter ikke å snakke om et krafttak dersom det ikke kommer friske midler. Sektoren er sulteføret på ressurser og har ingen egne midler å sette inn. Vi trenger derfor et skikkelig økonomisk løft over flere år.

AKTUELLE PRESSEKLIPP:

Men hva mener Ap?

Norges største parti kan ikke forholde seg likegyldig til hvordan kunnskap og forskning skal være med på å forme fremtiden for folk flest. Vi håper derfor Ap i valgkampen vil gi sitt bidrag til kunnskapsdebatten og dermed klargjøre sitt syn for velgerne på hvordan Norge skal bygge opp og utnytte kunnskap, forskning og kompetanse i neste stortingsperiode, blant annet for å takle utfordringene etter finanskrisen.

Bjarne Hodne i debattinnlegg i Aftenposten 16. august

Lektor fikk fullt medhold i retten

En midlertidig ansatt lektor ved Høgskolen i Nesna fikk fullt medhold i tingretten på kravet om fast ansettelse. Dommen sender et sterkt signal til universitetene og høyskolene om arbeidsgivers begrensede adgang til vikarbruk.

– Det er ikke nok for arbeidsgiver å sannsynliggjøre at det fantes et vikarbehov i virksomheten på ansettelsestidspunktet. Dom-

men statuerer et særlig ansvar for arbeidsgiver å påse at vilkårene i loven er fulgt, sier advokaten for saksøkeren, Mariann Helen Olsen (Forskerforbundet).

Universitetsavisa 5. august

Krafttak for kunnskap

Er det mangel på en norsk kultur for kunnskap som gjør det politisk mogleg stadig å utsette eit nødvendig krafttak for kunnskap?

Ei massiv satsing på utdanning og forskning er ein absolutt føresetnad for å skape eit godt velferdssamfunn og ei berekraftig næringsutvikling. Fleire av vår tids store utfordringar, som miljø- og klimakrisa og finanskrisa, krev at det blir tatt nasjonale grep for å utvikle ny kunnskap og kompetanse. Dette vil kunne dempe negative krisekonsekvensar, og framtidens verkemiddel og løysingar kan utviklast.

Bjarne Hodne, Helga Hjetland og Anders Folkestad, felles kronikk i Aftenposten 8. juli

FORSKER FORBUNDET

FAKTA OM FORSKERFORBUNDET

Forskerforbundet har over 17 000 medlemmer og er landets største og ledende fag- og interesseorganisasjon for ansatte i forskning, høyere utdanning og kulturminnevern.

Forskerforbundet organiserer ansatte i forskning, høyere utdanning og kulturminnevern som innehar en vitenskapelig, administrativ eller annen faglig stilling som krever høyere utdanning. Vi tilbyr også studentmedlemskap.

Forskerforbundet er tilsluttet Unio – hovedorganisasjonen for universitets- og høyskoleutdannede.

- Forskerforbundet arbeider for å styrke norsk forskning og høyere utdanning, til beste for samfunnet og for deg som medlem.
- Forskerforbundet forhandler lønn for deg, både lokalt på arbeidssstedet og sentralt.
- Du får bistand i spørsmål som angår dine lønns- og arbeidsvilkår.
- Forskerforbundet arrangerer kurs, konferanser og seminarer for medlemmer og tillitsvalgte, samt åpne konferanser om aktuelle tema.
- Du får tilbud om gunstige forsikringer og banktjenester.
- Du får tidsskriftet Forskerforum 10 ganger per år.

Forskerforbundet, Postboks 1025 Sentrum, 0104 Oslo
Telefon 21 02 34 00 – E-post post@forskerforbundet.no

FORSKERFORBUNDETS HOVEDSTYRE:

Bjarne Hodne, Universitetet i Oslo (leder)
Randi Halveg Iversby, Universitetet i Oslo (nestleder)
Svein Kristiansen, NTNU (AU-medlem)
Ragnhild Elster, Høgskolen i Telemark
Sigurd Rysstad, Universitetet for miljø- og biovitenskap
Merethe J. Sollund, Nordlandsforskning
Kåre-Olav Stensløkken, Ullevål universitetssykehus
Karen-Lise S. Knudsen, Universitetet i Agder (1. vara)
Kristin Dæhli, NTNU (2. vara)
Ove Kvammen, Høgskolen i Bergen (3. vara)

SEKRETARIATET:

Generalsekretær Sigríð Lem
Arkivleder Kristine K. Brox
Kommunikasjonsrådgiver Arvid Ellingsen
Informasjonsrådgiver Unn Rognmo
Avdelingssjef Bjørn T. Berg
Rådgiver Jon W. Iddeng
Forhandlingssjef Frank O. Anthun
Seksjonsleder Eirik Rikardsen
Juridisk rådgiver Birgitte Olafsen
Seksjonsleder/advokat Ann Turid Opstad
Advokat Brita Alsos
Juridisk rådgiver Hildur N. Nilssen
Juridisk rådgiver Mariann Helen Olsen
Organisasjonssjef Joar Flynn Jensen
Rådgiver Elisabeth Tindeland
Kontorsjef Aina Nilsen
Kasserer Marit Brendengen
Organisasjonssekretær Turid Cordtsen
Sekretær Hans Askildsen
Sekretær Seija Hjelteig
Sekretær Lena Holum
Sekretær Inger Marie Højfeldt
Sekretær Tore Sandnes
Sekretær Gerd Sandvik
Sekretær Bente J. Sætran (vikar)

**FORSKER
FORBUNDET**

Vi tilbyr markedets beste
boligforsikring.

- Dette kan vi gjøre fordi du som medlem av Forskerforbundet i en årrekke har vist at du tar vare på dine verdier.

Kontakt oss i dag!